Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Y Pwyllgor Llywodraeth Leol a Thai

Craffu ar Gyllideb Ddrafft Llywodraeth Cymru ar gyfer 2025-26

15/01/2025

Cefndir

Mae'r Gyllideb Ddrafft yn dangos y cynlluniau gwario ar gyfer 2025-26. Mae'r papur hwn yn darparu tystiolaeth i'r Pwyllgor ar gynigion ar gyfer cyllidebau rhaglenni yn y dyfodol mewn cysylltiad â chyllidebau o fewn y Prif Grŵp Gwariant Tai a Llywodraeth Leol.

Mae dyraniadau'r Gyllideb Ddrafft yn adlewyrchu ein hymgyrch barhaus i ddarparu mwy o gartrefi. Bydd hyn yn cael effaith gadarnhaol ar draws Cymru gyfan a'n poblogaeth, gan roi cyfle i bob teulu.

Yn bennaf, bydd cynyddu'r Grant Tai Cymdeithasol a'r Rhaglen Gyfalaf ar gyfer Llety Dros Dro yn darparu mwy o gartrefi. Bydd hyn yn cynorthwyo ein gwaith i roi diwedd ar ddigartrefedd a sicrhau bod gan bawb yng Nghymru le diogel a gweddus i'w alw'n gartref. Byddwn hefyd yn gweithio i gynyddu'r buddsoddiad mewn darparu mwy o gartrefi drwy ailgylchu cyllid benthyciadau.

Ochr yn ochr â gwaith i gynyddu nifer y cartrefi i'w rhentu yn y sector cymdeithasol, byddwn yn buddsoddi i gynorthwyo pobl i fod yn berchen ar eu cartrefi eu hunain drwy ein Cynllun Cymorth i Brynu Cymru a Chymorth Prynu. Byddwn hefyd yn parhau i fuddsoddi ar gyfer y tymor hir yn y gwaith o adfywio

ein trefi a'n dinasoedd, gan ddod â chartrefi ac adeiladau gwag yn ôl i ddefnydd cynhyrchiol a chynyddu'r tir sydd ar gael i ni.

Bydd buddsoddi mewn cynnal a chadw, gwella a datgarboneiddio cartrefi yng Nghymru yn cael ei gynnal. Er bod y buddsoddiad hwn yn dal i ganolbwyntio'n bennaf ar gartrefi cymdeithasol, rydym yn buddsoddi mewn Cartrefi Rhentu Preifat drwy Gynllun Prydlesu Cymru a byddwn yn ymestyn ein cynllun Cartrefi Gwyrdd drwy Fanc Datblygu Cymru y flwyddyn nesaf.

Mae Atodiad A yn rhoi dadansoddiad o ffigurau perthnasol y Gyllideb Ddrafft ar gyfer y Prif Grŵp Gwariant Tai a Llywodraeth Leol yn ôl Cam Gweithredu a Llinell Wariant yn y Gyllideb. Mae'r ffigurau hyn yn cael eu hadlewyrchu yn y tabl isod.

Tabl 1: Trosolwg o newidiadau i dablau'r Llinellau Gwariant yn y Gyllideb

Crynodeb	2025-26 Llinell Sylfaen Ddiwygiedig £000	2025-26 Cyllideb Ddrafft Rhagfyr 2024 £000	Newid £'000	% y newid
Refeniw	5,194,461	5,475,394	280,933	5%
Cyfalaf Cyffredinol	1,071,630	1,191,280	119,650	11%
Dyraniad Cyfalaf Trafodiadau Ariannol*	0	86,250	86,250	
Ad-daliadau Cyfalaf Trafodiadau Ariannol	0	-13,388	-13,388	
Cyfanswm DEL	6,266,091	6,739,536	473,445	8%
Gwariant a Reolir yn Flynyddol (AME)	1,112,157	1,113,803	1,646	0%
Cyfanswm y gyllideb	7,378,247	7,853,388	475,091	6%

*Cyfalaf Trafodiadau Ariannol

Cynnwys

Mae'r Gyllideb Ddrafft yn dangos y cynlluniau gwario ar gyfer 2025-26. Mae'r papur hwn yn darparu tystiolaeth i'r Pwyllgor ar gynigion ar gyfer cyllidebau rhaglenni yn y dyfodol mewn cysylltiad â chyllidebau o fewn y Prif Grŵp Gwariant Tai a Llywodraeth Leol....... 1

Mae Atodiad A yn rhoi dadansoddiad o ffigurau perthnasol y Gyllideb Ddrafft ar gyfer y Prif Grŵp Gwariant Tai a Llywodraeth Leol yn ôl Cam Gweithredu a Llinell Wariant yn y Gyllideb. Mae'r ffigurau hyn yn cael eu hadlewyrchu yn y tabl isod....... 2

Dyraniadau yn ôl Maes Rhaglen Wariant, Cam Gweithredu a Llinell Wariant yn y Gyllideb (BEL)....... 4

Aliniad ag Ymrwymiadau'r Rhaglen Lywodraethu....... 34

Gwariant Ataliol mewn Dyraniadau Cyllideb....... 35

Asesiadau Effaith Integredig Strategol....... 39

Blaenoriaethu Cyllidebau....... 40

Newid yn yr Hinsawdd, Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol a Datgarboneiddio....... 38

Gwariant Cyfalaf ar Dai....... 40

Digartrefedd a'r Grant Cymorth Tai....... 41

Bil Diogelwch Adeiladau....... 42

Sipsiwn, Roma a Theithwyr....... 43

Atodiad A....... 44

1. Dyraniadau yn ôl Maes Rhaglen Wariant, Cam Gweithredu a Llinell Wariant yn y Gyllideb (BEL)

1. Bydd yr adran hon yn rhoi dadansoddiad o'r dyraniadau yn ôl Maes Rhaglen Wariant, Cam Gweithredu a Llinell Wariant yn y Gyllideb (BEL) ac yn dangos sut mae'r rhain yn cyd-fynd ag ymrwymiadau'r Rhaglen Lywodraethu.

Atal Digartrefedd

1. Cymorth ac Atal Digartrefedd

BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
1120 - Cymorth ac Atal Digartrefedd	219,590	
Diben y BEL		
Mae'r BEL hon yn cyllido amrywiaeth o fesurau atal digartrefedd, gyda'r rhan fwyaf o'r cyllid yn cael ei ddyrannu i'r Grant Cymorth Tai. Mae £21 miliwn ychwanegol wedi cael ei ddyrannu i'r BEL hon, a fydd yn cael ei ddefnyddio i gynyddu'r Grant Cymorth Tai. Y Grant Cymorth Tai yw'r brif ffynhonnell gyllid i gynorthwyo Awdurdodau Lleol i atal digartrefedd ac i helpu pobl sydd ag amrywiaeth o anghenion cymorth i fyw'n annibynnol a chynnal tenantiaethau. O ganlyniad, mae hyn yn lleihau'r pwysau ar wasanaethau cyhoeddus eraill (yn enwedig iechyd a gofal cymdeithasol). Mae galw cynyddol am wasanaethau a gyllidir gan y Grant Cymorth Tai, yn enwedig ar gyfer unigolion ag anghenion cymhleth sylweddol. Mae'r rhan fwyaf o gyllid y Grant Cymorth Tai yn gostau sy'n gysylltiedig â thâl, gyda gwasanaethau'n cael eu comisiynu gan Awdurdodau Lleol. Mae cyfran o'r gwasanaethau a gomisiynir gan y Grant Cymorth Tai yn cael eu darparu gan Awdurdodau Lleol, gyda chyfran fwy o'r gwasanaethau'n cael eu darparu gan bartneriaid trydydd sector. Bydd y dyraniad ychwanegol o £21 miliwn o gyllid a roddir i'r Grant hanfodol hwn yn helpu'r sector i gyflawni'r Cyflog Byw Gwirioneddol i staff sy'n darparu'r gwasanaethau hanfodol hyn ac yn meithrin gallu yn y system i ymateb i'r galw cynyddol a chymhlethdod yr angen. Mae £21.32 miliwn hefyd wedi cael ei drosglwyddo o'r BEL hon i'r Grant Cynnal Refeniw. Mae Awdurdodau Lleol yn gyfrifol am sicrhau bod llety brys a llety dros dro ar gael i'r rhai sydd ei angen, ac am ddarparu cymorth yn ôl		

disgresiwn i atal neu liniaru digartrefedd. Mae trosglwyddo cyllid o'r Grant Cymorth Tai i'r Grant Cynnal Refeniw i ategu'r ddarpariaeth Llety Dros Dro, Cyllid Atal Digartrefedd yn ôl Disgresiwn a Chydlynwyr Strategol yn adlewyrchu, lle mae cyllid yn cynorthwyo'r gwaith o gyflawni dyletswyddau statudol, y dylid ei gyllido'n briodol drwy'r Grant Cynnal Refeniw yn hytrach na'r Grant Cymorth Tai. Mae'r ffrydiau cyllido hyn yn cael eu trosglwyddo ar eu gwerth llawn ar gyfer 2024/25.

Mae'r BEL hon yn ataliol ei natur gan fod methu atal digartrefedd yn arwain at oblygiadau cost uniongyrchol i awdurdodau lleol, gan gynnwys drwy'r costau refeniw sy'n gysylltiedig ag oddeutu 11,500 o unigolion sy'n byw mewn llety dros dro ar hyn o bryd. Yn wir, mae digartrefedd neu'r risg o ddigartrefedd yn tanseilio llesiant, gan arwain at gostau ar draws y sector cyhoeddus. Mae hefyd yn effeithio ar ganlyniadau hirdymor - er enghraifft, plant mewn amgylchiadau o'r fath yn methu â chyflawni eu potensial addysgol.

Mae'r BEL hon yn cyfrannu'n sylweddol at ddiwygio gwasanaethau digartrefedd yn sylfaenol er mwyn canolbwyntio ar atal ac ailgartrefu'n gyflym, sy'n flaenoriaeth allweddol yn y Rhaglen Lywodraethu. Ar ben hynny, bydd y BEL hon yn parhau i gefnogi ymrwymiad y Rhaglen Lywodraethu i ddefnyddio'r Ddeddf Rhentu Cartrefi i roi *"mwy o sicrwydd i rentwyr a datblygu cynllun cenedlaethol sy'n cyfyngu rhent i lefelau lwfans tai lleol i deuluoedd a phobl ifanc sy'n ddigartref neu sydd mewn perygl o fod yn ddigartref"* yn 2025/26.

Byw'n Annibynnol

2a. Polisi Tai

BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
1100 - Polisi Tai	1,368	
Diben y BEL		
Mae'r BEL hon yn darparu cyllid ar gyfer amrywiaeth o brosiectau a gweithgareddau i ategu'r gwaith o gyflawni blaenoriaethau Llywodraeth Cymru sy'n ymwneud â thai, y cymorth ar gyfer gweithredu deddfwriaeth newydd, ymchwil a gwerthuso blaenoriaethau polisi allweddol. Mae'r prosiectau hyn yn cynnwys Ail Gartrefi, Diwygio Cyfraith Lesddaliad a gweithredu'r Ddeddf Rhentu Cartrefi.		

Mae'r BEL Polisi Tai yn becyn cyllid sydd wedi ei gynllunio'n benodol i gynorthwyo'r ymrwymiadau a ganlyn yn y Rhaglen Lywodraethu: "*Sicrhau bod landlordiaid Rhentu Doeth Cymru yn ymateb yn gyflym i gwynion am hiliaeth a throseddau casineb ac yn cynnig cymorth priodol*", "*Deddfu i weithredu ar argymhellion Comisiwn y Gyfraith mewn perthynas â diwygio lesddaliadau*" a "*Datblygu mesurau treth, cynllunio a thai effeithiol pellach i sicrhau bod buddiannau pobl leol yn cael eu gwarchod.*" Ar ben hynny, bydd y BEL hon yn parhau i gynorthwyo'r gwahanol elfennau o weithgarwch yn y Cynllun Ail Gartrefi a Fforddiadwyedd sy'n ategu'r ymrwymiad yn y Rhaglen Lywodraethu i "*greu Cynllun Tai Cymunedau Cymraeg*".

2b. Ymateb Cyflym i Fyw'n Annibynnol

BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
1285 - Ymateb Cyflym i Fyw'n Annibynnol	6,358	25,000
Diben y BEL		
Mae Llywodraeth Cymru yn rheoli nifer o gynlluniau grant i addasu cartrefi o dan y BEL Rhaglen Addasiadau Brys, yn ogystal â rhoi cyfalaf heb ei neilltuo i awdurdodau lleol y gellir ei ddefnyddio i ddarparu Grantiau Cyfleusterau i Bobl Anabl. Drwy'r sector Gofal a Thrwsio, mae'r cynllun Rhaglen Addasiadau Brys yn targedu darpariaeth addasiadau cyflym, yn bennaf er mwyn gallu rhyddhau cleifion o'r ysbyty a lleihau oedi wrth drosglwyddo gofal. Mae'r Grant Addasiadau Ffisegol ar gyfer cymdeithasau tai traddodiadol yn lleihau'r pwysau ar Grantiau Cyfleusterau i Bobl Anabl awdurdodau lleol, ac mae'r Grant Galluogi yn helpu awdurdodau lleol i ddarparu addasiadau bach a chanolig yn gyflym heb orfod defnyddio'r prawf modd Grantiau Cyfleusterau i Bobl Anabl cymhleth sy'n cymryd llawer o amser. Mae'r dyraniadau ychwanegol o £5.5 miliwn o gyfalaf a £1.255 miliwn o refeniw yn 2025-26 yn cydnabod y cynnydd sylweddol yn nifer yr addasiadau sydd eu hangen ledled Cymru dros y tair blynedd diwethaf. Mae nifer yr achosion cymhleth wedi cynyddu hefyd, ynghyd â chostau darparu ar gyfer y rhain. Bydd cynnydd yn y gyllideb yn cynyddu nifer yr addasiadau y gellir eu darparu, yn		

helpu i gyflymu'r broses o ddarparu addasiadau ac yn sicrhau bod gwasanaethau'n gallu recriwtio a chadw staff medrus a phrofiadol. Bydd cyllid yn ategu £1.5 miliwn o gynnydd grant cyfalaf i Asiantaethau Gofal a Thrwsio (£4.5 miliwn), £1.5 miliwn i Gymdeithasau Tai drwy'r Grantiau Addasiadau Corfforol (£12 miliwn) a £2.5 miliwn i Awdurdodau Lleol drwy'r rhaglen 'Galluogi' (£8.5 miliwn). Bydd hyn yn darparu cynnydd ar gyfer rhaglenni addasiadau ar draws pob deiliadaeth. Bydd dyraniadau refeniw ychwanegol yn cael eu gwneud i gynorthwyo staff asiantaethau gwella cartrefi ledled Cymru. Bydd rhagor o fuddsoddiad yn helpu i gyflawni miloedd o addasiadau ychwanegol ledled Cymru, gan leddfu pwysau ôl-groniadau ar Gymdeithasau Tai ac Awdurdodau Lleol mewn achosion cymhleth, a gallai o bosibl helpu i ehangu cylch gwaith y Rhaglen Addasiadau Brys, gan arwain at ganlyniadau iechyd gwell i rai o'r bobl fwyaf agored i niwed yng Nghymru.

2c. Y Sector Rhentu Preifat

BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
1182 - Y Sector Rhentu Preifat		3,500
Diben y BEL		
Nod Cynllun Prydlesu Cymru yw prydlesu eiddo yn y Sector Rhentu Preifat i'w defnyddio gan Awdurdodau Lleol i gyflawni eu dyletswyddau mewn cysylltiad â digartrefedd. Mae'r Cynllun yn darparu manteision i Awdurdodau Lleol, tenantiaid (sydd â mynediad at lety tymor hirach a budd cymorth tenantiaeth yn debyg i fod yn denant cymdeithasol) a pherchnogion eiddo. Un o ganlyniadau arfaethedig y cynllun hefyd yw gwella safonau eiddo yn y Sector Rhentu Preifat. Mae'n cyfrannu'n uniongyrchol at yr ymrwymiad yn y Rhaglen Lywodraethu i ddatblygu *"cynllun cenedlaethol sy'n cyfyngu rhent i lefelau lwfans tai lleol i*		

deuluoedd a phobl ifanc sy'n ddigartref neu sydd mewn perygl o fod yn ddigartref". Mae hefyd yn cyfrannu at y targed o 20,000 o gartrefi cymdeithasol. Bwriedir i'r cynllun hwn gael ei gyflwyno ym mhob Awdurdod Lleol yng Nghymru. Bydd pob Awdurdod Lleol, dros dro, yn cael targed o 1% o'u sector rhentu preifat i'w brydlesu drwy'r cynllun erbyn blwyddyn 5. Mae £2 miliwn ychwanegol o gyfalaf wedi cael ei ddyrannu i'r BEL hon yn unol â bwriad y polisi hwn.

Cartrefi a Lleoedd

3a. Cartrefi Clyd

BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
0950 - Cartrefi Clyd	3,731	37,500
Diben y BEL		

Y Rhaglen Cartrefi Clyd yw prif ymyriad Llywodraeth Cymru mewn ymdrechion i leihau tlodi tanwydd ers ei lansio yn 2009/2010. Cyhoeddodd Gweinidogion Cymru y cynllun statudol i fynd i'r afael â thlodi tanwydd ym mis Mawrth 2021, a lansiwyd fersiwn diweddaraf y Rhaglen Cartrefi Clyd ym mis Ebrill 2024. Erbyn 2035, ein nod yw sicrhau nad oes mwy na 5% o holl aelwydydd Cymru mewn tlodi tanwydd a dim aelwydydd mewn tlodi tanwydd parhaus neu ddifrifol.

Nod y Rhaglen Cartrefi Clyd yw cyflawni hyn drwy fabwysiadu dull 'ffabrig yn gyntaf', gan asesu anghenion pob cartref yn annibynnol cyn argymell camau tymor byr, tymor canolig a thymor hirach i'w cymryd i ddatgarboneiddio'r cartref ac i leihau cost biliau i berchnogion cartrefi. Mae'r camau a gymerwyd yn cynnwys ffenestri a drysau newydd, inswleiddio waliau allanol neu geudod, gosod pympiau gwres ffynhonnell aer a phaneli solar ffotofoltäig ar gyfer 1500-2000 o gartrefi y flwyddyn.

Mae'r cyllid Cyfalaf ar gyfer y Rhaglen hon wedi cynyddu 7% yn 2025/26 o £35 miliwn i £37.5 miliwn.

Mae'r BEL hon yn cyfrannu at ymrwymiad yn y Rhaglen Lywodraethu: *"Parhau i wella cartrefi presennol, gan ein helpu i fynd i'r afael â thlodi tanwydd, creu swyddi mawr eu hangen, cyfleoedd hyfforddi a chadwyni cyflenwi."*

3b. Iechyd a Thai

BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
0986 - Iechyd a Thai		60,500

Diben y BEL

Mae'r Gronfa Tai â Gofal yn cyllido prosiectau i gynyddu'r stoc dai i ddiwallu anghenion pobl sydd ag anghenion gofal a chymorth. Mae hefyd yn darparu lleoliadau gofal canolraddol yn y gymuned fel bod pobl sydd angen gofal, cymorth ac adsefydlu yn gallu dychwelyd i fyw'n annibynnol neu gynnal eu hannibyniaeth bresennol. Gan ei bod yn rhaglen ataliol, mae'r Gronfa Tai â Gofal yn anelu at leihau'r galw am ofal preswyl hirdymor a'r costau sy'n gysylltiedig â derbyniadau i'r ysbyty a lleoliadau drud.

Rhaid i fuddsoddiadau'r Gronfa Tai â Gofal mewn tai a llety fod yn garbon isel a chyfrannu at fynd i'r afael â newid yn yr hinsawdd.

Mae'r Gronfa'n adeiladu ar raglen gyfalaf flaenorol y Gronfa Gofal Integredig ac mae'n parhau i gynorthwyo'r gwaith o gyflawni ymrwymiadau'r Rhaglen Lywodraethu i *"gefnogi datblygiadau tai arloesol i ddiwallu anghenion gofal"*

ac i *"ariannu gwasanaethau preswyl rhanbarthol i blant ag anghenion cymhleth, gan sicrhau bod eu hanghenion yn cael eu diwallu mor agos at eu cartrefi â phosibl ac yng Nghymru lle bynnag y bo hynny'n ymarferol".* Ar ben hynny, unedau tai cymdeithasol â thenant yw'r rhain a fydd yn cyfrif tuag at gyflawni'r targed *20,000 o gartrefi cymdeithasol carbon isel* i'w rhentu.

Sicrhau Tai o Ansawdd Uchel

4a. Datgarboneiddio Preswyl ac Ansawdd

BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
1065 - Datgarboneiddio ac Ansawdd Preswyl	1,673	95,000
Diben y BEL		
Mae'r BEL hon yn cefnogi ymrwymiad allweddol yn y Rhaglen Lywodraethu i *Datgarboneiddio rhagor o gartrefi drwy ôl-osod, gan ddarparu swyddi o safon, hyfforddiant ac arloesedd a defnyddio cadwyni cyflenwi lleol*. Mae hefyd yn cyflawni o ran dau ofyniad statudol allweddol: Rheoliadau Newid yn yr Hinsawdd (Cymru) 2021 – cyflawni gostyngiad mewn allyriadau nwyon tŷ gwydr o'r sector tai; ac Adran 33A o Ddeddf Tai 1996 – ynghylch gosod safonau (h.y. SATC) Bydd y cyllid hwn yn gwella effeithlonrwydd ynni cartrefi i leihau eu hallyriadau carbon er mwyn cyflawni targedau carbon sydd wedi eu rhwymo mewn cyfraith, yn ogystal â chyflawni ein hymrwymiad yn y Rhaglen Lywodraethu i ddatgarboneiddio cartrefi preswyl. Mae ein strategaeth a'n buddsoddiad yn blaenoriaethu tai cymdeithasol, yn dangos yr arferion gorau, ac yn datblygu cadwyni cyflenwi a sgiliau a fydd yn ysgogi'r farchnad, ac yn llywio strategaeth rhaglenni ôl-osod ar gyfer cartrefi sy'n eiddo i berchen-feddianwyr. Mae'r cyllid refeniw sy'n ategu'r rhaglen gyfalaf hon yn cynnwys cyllid ar gyfer: staffio; rhedeg canolfan datgarboneiddio sero net yng Nghymru; a'r tîm sy'n gyfrifol am Reoleiddio Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig. Mae'r £95 miliwn o ddyraniad cyfalaf yn cynnwys £3 miliwn o ddyraniad newydd o Gyfalaf Trafodiadau Ariannol a fydd yn cynorthwyo'r gwaith o barhau i gyllido benthyciadau ôl-osod.		

4b. Lwfans Atgyweiriadau Mawr a Chyllid Bwlch Taliadau Gwaddoli

BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
1061 - Lwfans Atgyweiriadau Mawr a Chyllid Bwlch Taliadau Gwaddoli		108,000
Diben y BEL		
Mae'r gyllideb yn ategu'r grant cyfalaf Lwfans Atgyweiriadau Mawr, a ddyrannwyd i 11 Awdurdod Tai Lleol sydd wedi cadw eu stoc tai cyngor ac sy'n rhan o'u hadnoddau cyfalaf tai cyffredinol. Mae'r Lwfans Atgyweiriadau Mawr yn darparu cyfraniad ariannol at gost rhaglenni Safon Ansawdd Tai Cymru cyffredinol Awdurdodau Tai Lleol i sicrhau bod eu stoc tai yn cynnal Safon Ansawdd Tai Cymru. Mae'r gyllideb hefyd yn ategu cyllid y Bwlch Taliadau Gwaddoli, a ddarparwyd i 10 cymdeithas dai Trosglwyddo Gwirfoddol ar Raddfa Fawr a sefydlwyd i dderbyn tai cyngor eu Hawdurdodau Lleol. Mae'r grant yn sicrhau bod addewidion a wneir i denantiaid, gan gynnwys cyrraedd a chynnal Safon Ansawdd Tai Cymru ar adeg trosglwyddo, yn cael eu cyflawni.		

Diogelwch Adeiladau

5. Diogelwch Adeiladau

Disgrifiad o'r BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
2255 – Diogelwch Adeiladau	4,500	127,670
Diben y BEL		
Bydd Rhaglen Adfer Diogelwch Adeiladau Cymru'n mynd i'r afael â phroblemau o ran diogelwch tân mewn tai uchel iawn a chanolig (adeiladau preswyl dros 11 metr o uchder). Roedd Cam 1 y gronfa yn canolbwyntio ar waith arolygu ymwthiol i ganfod hyd a lled y materion diogelwch tân a oedd yn bresennol, ac a oedd y rhain yn ganlyniad i ddiffygion cysylltiedig ag adeiladu, gwaith cynnal a chadw annigonol neu weithredoedd lesddeiliaid unigol. Mae Cam 2 y Rhaglen		

yn canolbwyntio ar adfer a mynd i'r afael â materion fel cladin nad yw'n cydymffurfio, adrannu a gosod systemau atal tân, gwagio a rhybuddio. Mae mynd i'r afael â Diogelwch Adeiladau sy'n gysylltiedig â thanau yn parhau i fod yn flaenoriaeth allweddol. Gyda 407 o adeiladau yn ein rhaglen adfer diogelwch adeiladau, mae gennym ddealltwriaeth gynyddol fanwl o'r gwaith sydd i'w wneud a phroffil y gwariant sydd ei angen dros y blynyddoedd nesaf. Rydym yn parhau i fonitro cynnydd a phwyso am gyflymder gan bawb dan sylw a byddwn yn teilwra ein cyllideb i gyd-fynd â'r rhaglen waith. Mae'r BEL hon yn cyfrannu at y Rhaglen Lywodraethu: *"Diwygio'r system diogelwch adeiladau bresennol, gan gynnwys ail gam Cronfa Diogelwch Adeiladau Cymru, fel bod pobl yn teimlo'n ddiogel yn eu cartrefi"*.

Cynyddu'r Cyflenwad a'r Dewis o Dai Fforddiadwy

6a. Grantiau Tai Cymdeithasol

Disgrifiad o'r BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
0982 - Grantiau Tai Cymdeithasol		437,250
Diben y BEL		
Mae dyraniadau i'r BEL hon yn cyfrannu at un o bum blaenoriaeth allweddol y Rhaglen Lywodraethu, sef adeiladu *20,000 o gartrefi cymdeithasol carbon-isel newydd i'w rhentu* yn ystod tymor y llywodraeth hon, yn ogystal â chyllido cartrefi cymdeithasol a fydd yn dechrau yn 2025-26 ac yn cael eu cwblhau yn ystod tymor nesaf y Senedd. I ategu ein Rhaglen Grant Tai Cymdeithasol, sydd wedi ei sefydlu'n dda, ac i helpu i ganolbwyntio ar gyflenwi rhagor o dai yn gyflym i fodloni'r angen am dai, cafodd y Rhaglen Gyfalaf ar gyfer Llety Dros Dro ei chyflwyno yn 2021. Bydd £81 miliwn o gynnydd yn y cyfalaf craidd i'r cyllid ar gyfer y Grant Tai Cymdeithasol a'r Rhaglen Gyfalaf ar gyfer Llety Dros Dro yn 2025-26 yn darparu mwy o gartrefi. Byddwn hefyd yn gweithio i gynyddu'r buddsoddiad mewn darparu mwy o gartrefi drwy ailgylchu cyllid benthyciadau. Ynghyd â'r cynnydd mewn cyfalaf craidd, dyrannwyd £26.250 miliwn o Gyfalaf Trafodiadau Ariannol i ategu Benthyciadau Datblygu Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig. Bwriad y cyllid benthyciadau yw cywiro methiant		

presennol yn y farchnad oherwydd bod y sector tai yn wynebu nifer o heriau anodd, gan gynnwys cynnydd sylweddol mewn tendrau oherwydd cynnydd sylweddol mewn costau a phrisiau contractwyr mewn mwy o risg, chwyddiant cynyddol a chyfraddau llog a dyledion drwg uwch a chyfraddau di-rym. Mae'r BEL hon yn cyfrannu at atal pwysau ar wasanaethau cyhoeddus eraill. Gall buddsoddi mewn tai o ansawdd gwell gael effeithiau ehangach na gwella'r stoc dai yn unig. Gan hynny, mae potensial y bydd buddsoddi mewn tai o ansawdd da yn arwain at enillion economaidd mawr yn ogystal â lleihau ein hallyriadau a lefelau tlodi tanwydd. Mae'n cael effaith uniongyrchol ar iechyd a llesiant preswylwyr, a all yn ei dro helpu i leihau'r pwysau ar wasanaethau cyhoeddus eraill. Bydd ein hymgyrch i ddarparu mwy o gartrefi yn cael effaith gadarnhaol ar draws Cymru gyfan a'i phoblogaeth.

6b. Grant Cyllid Tai

Disgrifiad o'r BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
0984 - Grant Cyllid Tai	5,285	
Diben y BEL		
Mae'r cyllid hwn, a sefydlwyd cyn 2017/18, yn cynrychioli'r ymrwymiad cyfreithiol a wnaed gan Lywodraeth Cymru i helpu i ad-dalu lleoliad preifat bond 30 mlynedd sydd wedi caniatáu i Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig fenthyca tua £120 miliwn o gyllid preifat i gyllido'r gwaith o ddatblygu tai fforddiadwy ychwanegol, sy'n costio £4.1 miliwn y flwyddyn. Cafodd Cam 2 y Grant Cyllid Tai ei gwblhau hefyd gyda dyraniad o £9 miliwn y flwyddyn o'r Gyllideb Adnoddau o gronfeydd wrth gefn am gyfnod o 30 mlynedd. Cafodd ei ymestyn i gynnwys awdurdodau tai lleol o 2018-19 ymlaen, sef y Grant Tai Fforddiadwy. Mae cyllideb y Grant Cyllid Tai yn parhau i fod yn £13.1 miliwm ac mae'n cynrychioli'r ymrwymiad cytundebol i Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig i ategu'r Grant Cyllid Tai. Fodd bynnag, mae llinell y gyllideb yn cael ei gwrthbwyso gan incwm a ragwelir o ffynonellau eraill ar draws y MEG.		

6c. Tir ar gyfer Tai - Ad-daliad

Disgrifiad o'r BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
0989 - Tir ar gyfer Tai - Ad-daliad		-1,000
Diben y BEL		
Mae dyraniad y gyllideb gyfalaf o -£1 miliwn yn cynrychioli ad-daliadau arfaethedig Cyfalaf Trafodiadau Ariannol yn ôl i Drysorlys Cymru.		

Cronfa Refeniw Tai

7. Cronfa Refeniw y Rhaglen Tai

Disgrifiad o'r BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
1181 - Cronfa Refeniw y Rhaglen Tai	1,100	
Diben y BEL		
Mae'r gyllideb hon yn cyllido gwaith ymchwil a gwerthuso ac yn cynorthwyo'r gwaith o gyflawni ymrwymiad cyfalaf sylweddol y Rhaglen Lywodraethu i ddarparu *20,000 o gartrefi fforddiadwy newydd* yn ystod tymor y llywodraeth hon. Mae hefyd yn cynorthwyo ymyriadau fel Swyddogion Galluogi Tai Gwledig, tai Cydweithredol, gwaith i ddarparu tir Llywodraeth Cymru a gwerthusiadau o gyflwr y stoc dai yng Nghymru. Mae'r gyllideb wedi cynyddu £700,000 sy'n adlewyrchu trosglwyddo cyllid o'r MEG Cyfiawnder Cymdeithasol, ac mae'n ymwneud â swyddi rhaglenni sy'n parhau i gynorthwyo pobl Wcráin i symud i lety tymor hwy fel rhan o'u cymunedau lleol.		

Yr Is-adran Tir

8. Yr Is-adran Tir

Disgrifiad o'r BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
6410 - Cronfa Rhyddhau Tir	-1,550	25,000
6410 - Cronfa Rhyddhau Tir - Ad-daliadau		-9,128

Diben y BEL
Cyllideb weithredol o £25 miliwn o gyfalaf wedi ei ddyrannu i'r Gronfa Datblygu Tir ac Adeiladau a chydosod/datblygu tir. Mae'r Gronfa Datblygu Tir ac Adeiladau yn gallu helpu i ddadrisgio tir ac adeiladau er mwyn bwrw ymlaen â gwaith datblygu. Yn benodol ar gyfer adeiladau, mae'n gallu talu'r costau sy'n gysylltiedig ag eitemau 'anarferol' fel cael gwared ar asbestos, sy'n gallu bod yn rhwystr rhag trosi, ac yn achos tiroedd mae'n helpu gyda materion fel halogi. Mae'r gyllideb refeniw o -£1,550 yn cynnwys gwariant wedi ei gynllunio, gydag incwm wedi ei gynllunio yn mwy na gwrthbwyso hynny. Mae'r gyllideb gyfalaf o -£9.126 miliwn yn cynrychioli ad-daliad arfaethedig o Gyfalaf Trafodiadau Ariannol i Drysorlys Cymru. Mae'r BEL hon yn allweddol i gefnogi'r ymrwymiad yn y Rhaglen Lywodraethu i ddarparu *20,000 o gartrefi fforddiadwy newydd*.

Cynyddu'r Cyflenwad a'r Dewis o Dai ar y Farchnad

9a. Tai'r Farchnad a Chynlluniau Eraill

Disgrifiad o'r BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
0987 - Tai'r Farchnad a Chynlluniau Eraill		82,000
0987 - Tai'r Farchnad a Chynlluniau Eraill - Ad-daliadau		-3,260
Diben y BEL		
Bydd dyraniadau i'r BEL hon yn parhau i ategu'r Grant Cartrefi Gwag (£25 miliwn) gyda £57 miliwn ychwanegol o Gyfalaf Trafodiadau Ariannol wedi ei ddyrannu i gynorthwyo'r gwaith o ymestyn Cynllun Cymorth i Brynu Cymru		

am flwyddyn, sy'n dangos ein cefnogaeth barhaus i bobl sy'n dyheu am fod yn berchen ar eu cartrefi eu hunain,

Cafodd y Grant Cartrefi Gwag ei gyflwyno ym mis Ionawr 2023 fel cymhelliant ychwanegol i leihau nifer yr eiddo gwag ymhellach, a thrwy hynny gynyddu'r cyflenwad tai.

- *Mae'r cynllun wedi ei ddatblygu gydag awdurdodau lleol ac mae'n adeiladu ar lwyddiant y Grant Cartrefi Gwag Tasglu'r Cymoedd blaenorol. Ynghyd â pherchen-feddianwyr, bydd Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig, awdurdodau lleol a grwpiau cartrefi cymunedol hefyd yn gallu cael gafael ar gyllid ar gyfer eiddo gwag sydd yn eu meddiant i'w hadnewyddu a'u defnyddio yn dai fforddiadwy. Mae hwn yn fesur ychwanegol i fwrw ati i ddod â chyfran uwch o dai presennol, ac yn arbennig cartrefi gwag, i berchnogaeth ar y cyd ar lefel leol.*

9b. Cymorth Prynu

Disgrifiad o'r BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
0980 - Cymorth Prynu		4,000
Diben y BEL		
Mae Cymorth Prynu yn gynllun sy'n helpu pobl i fod yn berchen ar eu cartref eu hunain drwy rannu ecwiti, sydd ar gael ar gyfer cartrefi presennol. Mae'r cynllun yn boblogaidd mewn ardaloedd gwledig, lle nad yw tai newydd ar gael yn rhwydd. Mae Cymorth Prynu yn rhan o becyn ehangach i fynd i'r afael â'r heriau sy'n wynebu cymunedau sydd â lefelau uchel o ail gartrefi yng Nghymru, ac mae'n cynorthwyo pobl sy'n dymuno bod yn berchen ar eu cartrefi eu hunain. Mae'r Rhaglen Lywodraethu yn nodi'n glir ein hymrwymiad i fynd i'r afael â fforddiadwyedd mewn ardaloedd lle ceir achosion uchel o ail gartrefi a datblygu *Cynllun Tai Cymunedau Cymraeg*. Bydd Cymorth Prynu yn rhan o'r pecyn i fynd i'r afael â materion sy'n ymwneud â fforddiadwyedd drwy dargedu a theilwra rhaglenni tai presennol.		

Adfywio

10a.Adfywio

Disgrifiad o'r BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
4151 - Adfywio	-13,329	40,000
Diben y BEL		
Buddsoddwyd £125 miliwn o gyfalaf dros y tair blynedd (2022-25) yn ein rhaglen Trawsnewid Trefi i gynorthwyo canol ein trefi a'n dinasoedd. Mae'r rhaglen yn seiliedig ar egwyddorion creu lleoedd ac uwchgynlluniau cadarn sy'n cydnabod cyd-destun newydd trefi. Mae'n hybu trefi defnydd cymysg fel mannau i fyw ynddynt, i weithio ynddynt, i ymweld â nhw ac i aros ynddynt. Mae prif elfennau'r gweithgaredd 'creu lleoedd' hwn yn cynnwys cyfraniad cryf gan y gymuned, llesiant, gwella mannau sy'n bodoli eisoes, a chynnal eu hunaniaeth unigryw. Mae Trawsnewid Trefi yn becyn cymorth cydlynol. Hwn yw buddsoddiad adfywio craidd Llywodraeth Cymru yng nghanol trefi. Bydd trefi unigol wedi elwa drwy ganfod y cymysgedd o ymyriadau sy'n gweddu orau i'w nodweddion penodol, eu cryfderau, eu diwylliant a'u treftadaeth leol. Bydd ein buddsoddiad mewn Adfywio yn helpu i gynorthwyo'r gwaith o gyflawni ymrwymiadau a ganlyn yn y Rhaglen Lywodraethu: • *Galluogi canol ein trefi i fod yn fwy ystwyth yn economaidd drwy helpu busnesau i weithio'n gydweithredol, cynyddu eu darpariaeth ddigidol a chefnogi cadwyni cyflenwi lleol, gan gynnwys gwasanaethau cyflenwi lleol* • *Datblygu uwchgynlluniau ar gyfer trefi a'r stryd fawr* • *Grymuso cymunedau i fod â mwy o ran mewn adfywio lleol* • *Creu mwy o fannau gwyrdd cymunedol yng nghanol trefi* • *Addasu mannau cyhoeddus ar gyfer digwyddiadau awyr agored, marchnadoedd, gwerthwyr stryd, parciau dros dro a pharciau bach* • *Cynnig cefnogaeth i ddatblygu cofrestr o adeiladau gwag a helpu busnesau bach i symud i siopau gwag.* Mae'r sefyllfa o ran adnoddau yn negyddol gan fod gwariant a gynlluniwyd yn cael ei wrthbwyso gan incwm disgwyliedig.		

10b.Awdurdod Harbwr Caerdydd

Disgrifiad o'r BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000

4162 - Awdurdod Harbwr Caerdydd	5,400	
Diben y BEL		
Ymgymerodd Cyngor Caerdydd â rôl Awdurdod Harbwr Caerdydd ar 1 Ebrill 2000. Manylir ar swyddogaethau a chyfrifoldebau Awdurdod Harbwr Caerdydd mewn Cytundeb a wnaed rhwng Gweinidogion Cymru a Chyngor Caerdydd o dan Adran 165 o Ddeddf Llywodraeth Leol, Cynllunio a Thir 1980. Mae'r Cytundeb Adran 165 yn gorfodi Gweinidogion Cymru i dalu i Gyngor Sir Caerdydd y symiau sy'n angenrheidiol i gyflawni ei swyddogaethau statudol. Mae'r gyllideb hon yn darparu'r cyllid sy'n ofynnol gan Awdurdod Harbwr Caerdydd i gyflawni'r rhwymedigaethau hyn ac unrhyw ddyletswydd ychwanegol sy'n ymwneud â Deddf Morglawdd Bae Caerdydd 1993. Mae'r cyllid hwn ac unrhyw incwm a gynhyrchir drwy weithredu Awdurdod Harbwr Caerdydd yn cael ei glustnodi gan Gyngor Caerdydd. Mae swyddogaethau a chyfrifoldebau Awdurdod Harbwr Caerdydd yn cynnwys: • *Rheoli'r amgylchedd a chadwraeth* • *Monitro a Rheoli Dŵr Daear* • *Cyswllt Cymunedol a Digwyddiadau* • *Gweithredu a chynnal a chadw rhwystrau, gan gynnwys cynllunio at argyfyngau a diogelwch* • *Dyletswyddau meistr yr harbwr a gweithrediadau morol* • *Gorfodi Is-ddeddfau* • *Diogelwch mordwyo a chynllunio at argyfyngau*		

Cymorth Ariannol ar gyfer Llywodraeth Leol

11a. Cyllid Refeniw Cyffredinol Llywodraeth Leol

Disgrifiad o'r BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
0840 - Cyllid Refeniw Cyffredinol Llywodraeth Leol	4,999,896	
Diben y BEL		
Mae Awdurdodau Lleol yn darparu amrywiaeth eang o wasanaethau cyhoeddus. Mae'r rhain yn cynnwys gwasanaethau sylweddol i blant, drwy addysg a gwasanaethau cymdeithasol ac amrediad eang o wasanaethau i oedolion a allai gael cymorth drwy wasanaethau cymdeithasol, cymorth tai a gwasanaethau cymunedol eraill. Mae gwasanaethau cyffredinol fel priffyrdd a		

gwastraff a diogelu'r cyhoedd yn bwysig i bob aelwyd ac mae gwasanaethau fel cynllunio yn effeithio ar drigolion a busnesau.

Mae'r £278.4 miliwn o gynnydd mewn cyllid refeniw ar gyfer y setliad Llywodraeth Leol yn cynnwys trosglwyddiadau i mewn fel rhan o'r gwaith o leihau'r baich gweinyddu grantiau ar Awdurdodau Lleol. Mae £21 miliwn yn ymwneud â grantiau tai a oedd yn darparu gwasanaethau craidd wedi symud i'r setliad. Mae rhai trosglwyddiadau bach hefyd yn ymwneud â rheoli risg arfordirol a thâl diffoddwyr tân.

O'r cynnydd sy'n weddill, mae £7 miliwn yn mynd at gyfyngu ar y lluosydd Ardrethi Annomestig a £13 miliwn o effaith blwyddyn lawn y dyfarniad cyflog athrawon, a oedd yn uwch na'r disgwyl. Mae'r £236 miliwn sy'n weddill yn cynorthwyo Awdurdodau Lleol i ddarparu gwasanaethau allweddol, gan ategu blaenoriaethau'r llywodraeth yn ogystal â chyflawni anghenion lleol. Mae gofal cymdeithasol a ddarperir gan Awdurdodau Lleol yn rhan hanfodol o'r cymorth iechyd a chymdeithasol sydd ar gael i bobl o bob oed ledled Cymru.

Mae gwaith partneriaeth rhwng Byrddau Iechyd ac Awdurdodau Lleol yn allweddol i hybu gwasanaethau ataliol a lleihau amseroedd aros mewn ysbytai. Mae addysg yn wasanaeth hanfodol arall a ddarperir gan Awdurdodau Lleol; mae'r cyllid craidd a ddarperir drwy'r setliad llywodraeth leol yn sail i ddarparu addysg drwy ysgolion meithrin, cynradd ac uwchradd. Mae hefyd yn cynorthwyo'r rhai sydd ag anghenion ychwanegol drwy ddarpariaeth prif ffrwd ac ysgolion arbennig.

Bydd y cynnydd yn lefel y cyllid yn helpu Awdurdodau Lleol gyda materion fel cyflogau, chwyddiant a phwysau ar wasanaethau. Fodd bynnag, o ystyried lefelau chwyddiant cyflogau a chynnydd mewn gofynion cymhleth, mae Awdurdodau Lleol yn debygol o barhau i wneud dewisiadau anodd o ran newidiadau i wasanaethau (gan gynnwys ceisio atal y galw) a gostyngiadau yn ogystal â chynnydd pellach yn y dreth gyngor.

Mae fformiwla'r setliad yn dosbarthu cyfanswm y setliad sydd ar gael ar sail dangosyddion angen cymharol, ac mae'r prif ddangosyddion a ddefnyddir yn ymwneud â phoblogaeth, amddifadedd a theneurwydd poblogaeth. Bydd effaith wahanol ym mhob awdurdod o ran cynyddu eu setliad eu hunain. Wrth wneud penderfyniadau lleol i adlewyrchu anghenion lleol, bydd angen i Awdurdodau Lleol ystyried effeithiau eu dewisiadau o dan y gofynion statudol sy'n ymwneud â llywodraeth leol, gan gynnwys asesu effeithiau ar gyfer

gwahanol grwpiau ac yng nghyd-destun Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru).

Bydd refeniw heb ei neilltuo a chyllid cyfalaf yn cynorthwyo Awdurdodau Lleol mewn gwasanaethau adweithiol ac ataliol. Yn benodol, bydd addysg a gwasanaethau cymdeithasol yn cynnwys gwasanaethau a fwriedir i alluogi pobl i gadw'n iach yn eu cartrefi eu hunain ac i fyw'n annibynnol.

11b. Ardrethi Annomestig - Rhyddhad Ardrethi

Disgrifiad o'r BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
0875 - Ardrethi Annomestig - Rhyddhad Ardrethi	77,730	
Diben y BEL		

Mae Llywodraeth Cymru yn darparu cyllid grant i bob un o'r 22 Awdurdod Lleol i ddarparu'r cynllun Rhyddhad Ardrethi Manwerthu, Hamdden a Lletygarwch i fusnesau cymwys.

Ar gyfer 2025-26, bydd y cynllun yn cynnig 40% o ddisgownt ar filiau ardrethi annomestig ar gyfer y sectorau cymwys, gyda disgwyl i oddeutu 25,000 o fusnesau hawlio rhyddhad. Mae'r rhyddhad yn cael ei gapio ar £110,000 ar gyfer pob busnes ledled Cymru ac mae'n barhad o'r cynllun rhyddhad 40% a ddarparwyd yn 2024-25.

Mae'r rhyddhad hwn wedi ei anelu at fusnesau a threthdalwyr eraill yn y sectorau manwerthu, hamdden a lletygarwch - er enghraifft, siopau, tafarndai a bwytai, campfeydd, lleoliadau perfformio a gwestai. Nod y rhyddhad yw cynorthwyo'r sectorau hyn i wella eu siawns o adfer yn sgil yr heriau economaidd sydd wedi effeithio arnynt yn ystod y blynyddoedd diwethaf.

Mae grant Rhyddhad Ardrethi Manwerthu, Hamdden a Lletygarwch yn cael ei dalu'n uniongyrchol i Awdurdodau Lleol i ad-dalu costau rhyddhad a ddyfernir i drethdalwyr gan ddefnyddio pwerau Adran 47 Deddf Cyllid Llywodraeth Leol 1988.

11c. Cyllid Refeniw Cyffredinol yr Heddlu

Disgrifiad o'r BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
0860 - Cyllid Refeniw Cyffredinol yr Heddlu	112,331	
Diben y BEL		
Mae'r gyllideb hon yn cyllido gweithgarwch plismona hanfodol mewn cymunedau drwy setliad blynyddol yr heddlu. Mae'r cyllid hwn yn cyfrannu at gyfanswm y cyllidebau sydd ar gael i Gomisiynwyr Heddlu a Throseddu ar gyfer darparu gwasanaethau plismona a diogelwch cymunedol yn eu hardaloedd, ochr yn ochr â chyllid y Swyddfa Gartref a phraeseptau'r dreth gyngor.		

11d. Cyllid Canlyniadol Refeniw Mentrau Cyllid Preifat Llywodraeth Leol

Disgrifiad o'r BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
0885 – Cyllid Canlyniadol Refeniw Mentrau Cyllid Preifat Llywodraeth Leol	2,411	
Diben y BEL		
Mae'r cyllid hwn yn cyfrannu at gostau blynyddol cynlluniau Menter Cyllid Preifat a sefydlwyd yn y sector cyhoeddus yng Nghymru ac sy'n rhedeg dros 20-30 mlynedd. Cytunir ar broffil y cymorth ymlaen llaw, felly mae'r cyfanswm yn lleihau bob blwyddyn ond mae wedi ei ymrwymo dros oes y prosiect.		

11e. Trawsnewid a Deddfwriaeth

Disgrifiad o'r BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
0887 - Trawsnewid a Deddfwriaeth	6,032	
Diben y BEL		

Mae'r gyllideb hon yn darparu cyllid i gynorthwyo'r gwaith o weithredu nifer o raglenni diwygio Llywodraeth Leol a ddarperir gan Lywodraeth Cymru. Mae'n cynnwys cyllid ar gyfer trefniadau partneriaeth gweithlu, ymchwil i gynorthwyo cyllid llywodraeth leol a diwygio trethi lleol, amrywiaeth mewn democratiaeth a gwell atebolrwydd, craffu a thryloywder.

Yn y BEL hon, mae cyllid yn cael ei ddarparu i wella a chynorthwyo Awdurdodau Lleol i ymateb i fethiannau llywodraethu neu fathau eraill o fethiannau a'u hatal.

Cafwyd nifer o ddiweddariadau cyllideb ar gyfer 2025-26:

- *Mae £2.150 miliwn ar gyfer Grant Gwella Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru wedi cael ei gyfuno â'r grant gwella a chymorth yn BEL 1571 i leihau beichiau gweinyddol.*
- *Mae £80,000 wedi trosglwyddo i BEL 1440 i gydnabod trosglwyddo swyddogaethau i Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru.*
- *Mae £105,000 wedi symud allan o'r MEG gan ei fod yn ymwneud â Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus nad ydynt bellach yn rhan o gyfrifoldebau'r MEG Tai a Llywodraeth Leol.*
- *Mae dyraniadau newydd o £1 miliwn o gyllid i gynorthwyo gwaith Diwygio Etholiadol a £0.8 miliwn ar gyfer Cyd-bwyllgorau Corfforedig.*

Mae'r BEL hon yn cyfrannu at yr ymrwymiadau a ganlyn yn y Rhaglen Lywodraethu:

- *Cryfhau annibyniaeth ac effeithiolrwydd llywodraeth leol i'w gwneud yn fwy llwyddiannus wrth ddarparu gwasanaethau.*
- *Ehangu ein rhaglen Mynediad at Swydd Etholiadol.*
- *Cyflwyno'r Bennod Llywodraeth Leol yn y Cynllun Gweithredu Cydraddoldeb Hiliol*
- *Newid y fframwaith perfformiad ar gyfer llywodraeth leol er mwyn galluogi arloesedd, tryloywder a pherchnogaeth leol yn well*

11f. Costau Casglu Ardrethi Annomestig

Disgrifiad o'r BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
0940 – Costau Casglu Ardrethi Annomestig	5,172	
Diben y BEL		

Cyllideb cyfrifyddu yn unig yw hon (h.y. nid taliadau arian parod) i dalu am weinyddu ardrethi annomestig yn unol â Deddf Cyllid Llywodraeth Leol 1988.

11g. Cymorth Ariannol Brys

Disgrifiad o'r BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
1600 – Cymorth Ariannol Brys	1	
Diben y BEL		
Mae unrhyw gyllid brys yn cael ei ddarparu drwy'r BEL hon. Yn flaenorol mae wedi cael ei defnyddio i gynorthwyo taliadau yn gysylltiedig â Covid ac Wcráin i Awdurdodau Lleol. Mae hefyd yn cael ei defnyddio pan fydd y Cynllun Cymorth Ariannol Brys yn cael ei sbarduno, er enghraifft mewn tywydd eithafol. Mae'r gyllideb yn sero gan nad oes modd rhagweld yr angen am y Cynllun Cymorth Ariannol Brys ac mae unrhyw gost yn cael ei rheoli yn ystod y flwyddyn.		

Gwasanaethau Prisio

12a. Gwasanaethau Asiantaeth y Swyddfa Brisio

Disgrifiad o'r BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
1500 – Gwasanaethau Asiantaeth y Swyddfa Brisio	17,000	
Diben y BEL		
Mae'r gyllideb hon yn darparu cyllid blynyddol ar gyfer swyddogaethau statudol Asiantaeth y Swyddfa Brisio, un o asiantaethau gweithredol Cyllid a Thollau Ei Fawrhydi, ar gyfer gwasanaethau prisio eiddo yng Nghymru. Mae'r sefydliad yn darparu'r prisiadau a'r cyngor ar eiddo sy'n ofynnol er mwyn rhedeg y dreth gyngor a'r systemau ardrethi annomestig yn effeithiol, ac i gynorthwyo'r gwaith o ddatblygu a gweinyddu polisïau. O ran trethiant lleol, mae gan Asiantaeth y Swyddfa Brisio ddyletswydd statudol i gynnal rhestrau prisio cywir o eiddo, gan ddarparu a chynnal y data prisio sylfaenol sy'n cael ei gadw ar restrau ardrethu annomestig a'r dreth gyngor. Mae'r rhestrau prisio hyn yn sail i gasglu dros £3 biliwn o drethiant lleol bob blwyddyn yng Nghymru.		

Mae Asiantaeth y Swyddfa Brisio hefyd yn gyfrifol am fodloni gofynion Llywodraeth Cymru o ran diwygio trethi lleol: mae hyn yn cynnwys gwaith sylweddol i gyflawni ailbrisiad o'r dreth gyngor yn 2028, ailbrisiad ardrethi annomestig yn 2026, ochr yn ochr â diwygiadau eraill i drethi lleol.

Mae'r BEL hon yn cyfrannu at yr ymrwymiadau a ganlyn yn y Rhaglen Lywodraethu:

- *Ceisio diwygio'r dreth gyngor i sicrhau system decach a mwy graddoledig*
- *Datblygu mesurau treth, cynllunio a thai effeithiol pellach i sicrhau bod buddiannau pobl leol yn cael eu gwarchod*

12b. Tribiwnlys Prisio Cymru

Disgrifiad o'r BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
1540 – Tribiwnlys Prisio Cymru	1,925	

Diben y BEL

Mae'r gyllideb hon yn darparu cyllid blynyddol ar gyfer Tribiwnlys Prisio Cymru, Corff a Noddir gan Lywodraeth Cymru. Mae'n annibynnol ar Lywodraeth Cymru ac Asiantaeth y Swyddfa Brisio.

Mae Tribiwnlys Prisio Cymru yn darparu gwasanaeth am ddim i'r cyhoedd, gan ddelio ag apeliadau sy'n ymwneud â'r dreth gyngor, ardrethi annomestig ac ardrethi draenio. Gwrandewir ar apeliadau a phenderfynir arnynt gan aelodau gwirfoddol di-dâl. Mae tîm o staff cyflogedig, dan arweiniad y Prif Weithredwr, yn darparu'r gwasanaethau cymorth angenrheidiol.

Cytunir ar gyllid drwy gytundeb fframwaith ffurfiol sy'n cael ei adolygu'n rheolaidd i sicrhau bod Tribiwnlys Prisio Cymru yn dal yn addas i'r diben ac yn cael ei reoli o fewn y gyllideb y cytunwyd arni. Mae'r adolygiadau hyn yn cael eu hategu gan gyfarfodydd monitro rheolaidd i sicrhau bod Tribiwnlys Prisio Cymru yn cadw rheolaeth effeithiol dros ei weithrediadau.

Yn ddiweddar, mae Tribiwnlys Prisio Cymru wedi ehangu er mwyn paratoi ar gyfer eu rôl hanfodol yn darparu rhaglenni diwygio ar gyfer y dreth gyngor ac ardrethi annomestig.

Mae'r BEL hon yn cyfrannu at ymrwymiadau yn y Rhaglen Lywodraethu; *"Ceisio diwygio'r dreth gyngor i sicrhau system decach a mwy graddoledig".*

12c. Diwygio Trethiant Lleol

Disgrifiad o'r BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
1550 – Diwygio Trethiant Lleol	4,800	
Diben y BEL		
Prif bwrpas y cyllid hwn yw cynorthwyo Asiantaeth y Swyddfa Brisio i wneud gwaith paratoi cyn diwygio'r dreth gyngor, fel rhan o ymrwymiad y Rhaglen Lywodraethu i wneud y dreth gyngor yn decach. Mae hefyd yn cyllido gwaith ymchwil a dadansoddi i fonitro a gwerthuso'r system dreth leol (gan gynnwys yr ymrwymiad i archwilio'r Dreth Gwerth Tir ymhellach), ochr yn ochr â chynnal meddalwedd ar gyfer rheoli gweithrediad blynyddol Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor. Mae'r BEL hon yn cyfrannu at yr ymrwymiadau a ganlyn yn y Rhaglen Lywodraethu: • *Ceisio diwygio'r dreth gyngor i sicrhau system decach a mwy graddoledig* • *Cryfhau annibyniaeth ac effeithiolrwydd llywodraeth leol i'w gwneud yn fwy llwyddiannus wrth ddarparu gwasanaethau* • *Datblygu mesurau treth, cynllunio a thai effeithiol pellach i sicrhau bod buddiannau pobl leol yn cael eu gwarchod*		

Adeiladu Democratiaeth Leol

13a. Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru

Disgrifiad o'r BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
1440 – Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru	1,507	
Diben y BEL		
Mae'r BEL hon yn darparu'r cyllid ar gyfer Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru sydd â dyletswyddau statudol i gynnal adolygiadau o etholaethau'r Senedd, ac adolygiadau etholiadol a chymunedol lleol. Mae ganddo hefyd y swyddogaethau statudol i bennu'r tâl ar gyfer cynrychiolwyr etholedig lleol a		

darparu Bwrdd Rheoli Etholiadol i arwain y gwaith o gyflwyno etholiadau Datganoledig yng Nghymru yn effeithiol. Mae'r £140,000 o gynnydd yn y gyllideb yn 2025-26 yn ymwneud â £60,000 drwy drosglwyddo swyddogaethau i Gomisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru o BEL 887 Gwariant i Hybu Democratiaeth Leol ac £80,000 drwy BEL 0887 Trawsnewid a Deddfwriaeth.

13b. Gwariant i Hybu Democratiaeth Leol

Disgrifiad o'r BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
1462 – Gwariant i Hybu Democratiaeth Leol	66	
Diben y BEL		
Mae'r BEL hon yn darparu cyllid ar gyfer amrywiaeth o aelodaethau ymchwil a sefydliadol sy'n cynorthwyo ac yn galluogi datblygu polisi yn y portffolio llywodraeth leol. Mae'r £60,000 o ostyngiad yn y gyllideb yn 2025-26 yn cynrychioli trosglwyddo swyddogaethau i BEL 1440 - Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru		

13c. Polisi Etholiadau

Disgrifiad o'r BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
1463 – Polisi Etholiadau	3,400	
Diben y BEL		
Mae'r Gyllideb hon yn cynorthwyo gwaith diwygio etholiadol, yn enwedig gweithredu'r Ddeddf Etholiadau a Chyrff Etholedig, a gwaith i hyrwyddo ymgysylltu â democratiaeth. Eleni hefyd, bydd angen cyllid ar gyfer hyfforddiant i staff llywodraeth leol cyn etholiadau'r Senedd yn 2026. Y BEL hon yw'r prif gyfrannwr at yr ymrwymiad yn y Rhaglen Lywodraethu ynghylch *"Diwygio etholiadau llywodraeth leol i leihau'r diffyg democrataidd."*		

Gwella Llywodraeth Leol

14. Gwella a Chymorth

Disgrifiad o'r BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
1571 – Gwella a Chymorth	2,791	
Diben y BEL		
Mae'n darparu ar gyfer cymorth ar gyfer gwelliannau, cadernid a thrawsnewid digidol cynghorau sir a chynghorau bwrdeistref sirol ynghyd â chontract gyda Gwasanaeth Ynni Llywodraeth Cymru ar gyfer datgarboneiddio – newid yn yr hinsawdd a chyflawni'r gyllideb cyfalaf datgarboneiddio. Y cynnydd yn y BEL yw trosglwyddo Grant Gwella Cyngor Llywodraeth Leol Cymru i leihau'r baich gweinyddol. Mae'r BEL hon yn cyfrannu at yr ymrwymiad yn y Rhaglen Lywodraethu: *"Cryfhau ymreolaeth ac effeithiolrwydd llywodraeth leol i'w gwneud yn fwy llwyddiannus wrth ddarparu gwasanaethau."*		

Cyllid Cyfalaf Cyffredinol Llywodraeth Leol

15. Cyllid Cyfalaf Cyffredinol Llywodraeth Leol

Disgrifiad o'r BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
1675 – Cyllid Cyfalaf Cyffredinol Llywodraeth Leol		230,000
Diben y BEL		
Mae'r cyllid hwn wedi cynyddu £30 miliwn (15%) yn 2025/26 i gyfanswm o £230 miliwn, gan gynnwys £1 miliwn gan Ystadau Cymru. Rhennir y cyllid hwn yn dri maes: • *£30 miliwn ar gyfer grant gwres carbon isel llywodraeth leol sy'n cael ei redeg drwy Wasanaeth Ynni Llywodraeth Cymru.* • *£111.2 miliwn o grant cyfalaf cyffredinol, a ddefnyddir ar gyfer arian cyfatebol ar gyfer prosiectau cyfalaf eraill a phrosiectau cyfalaf neu gynnal a chadw cyfalaf ar raddfa fach.* • *£88.8 miliwn o ddarpariaeth yn y gyllideb ar gyfer benthyca â chymorth (swm refeniw yn y setliad y gellir ei ddefnyddio i dalu ad-daliadau llog ar fenthyca).*		

Academi Wales

16. Academi Wales

Disgrifiad o'r BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
7093 – Academi Wales	1,269	
Diben y BEL		
Academi Wales yw'r ganolfan ragoriaeth ar gyfer arweinyddiaeth gwasanaethau cyhoeddus. Mae'n swyddogaeth alluogi, sy'n cyfrannu at gapasiti a gallu arweinwyr ar draws gwasanaethau cyhoeddus Cymru i ymateb i ymrwymiadau yn y Rhaglen Lywodraethu neu ofynion deddfwriaethol. Yn sail i hyn mae ffocws ar ymddygiadau a gwerthoedd arweinyddiaeth sy'n sail i gyflawni. Mae dros hanner y gyllideb (tua £830,000) yn cefnogi swyddi a gyllidir gan raglenni yn y tîm cyflawni. Gellir ystyried bod y gyllideb yn gwbl ymrwymedig i'r amrywiaeth o raglenni datblygu arweinyddiaeth, gan gynnwys ein hysgolion haf a gaeaf, ymyriadau arweinyddiaeth ac amrywiaeth o ddosbarthiadau meistr a rhaglenni. Mae gan nifer fawr o'r rhain amrywiaeth o drefniadau a chytundebau cytundebol ar waith i gynorthwyo'r gwaith o gyflawni. Ar ben hynny, er mwyn cyflawni'r Strategaeth Tair Blynedd a gyhoeddwyd gan Academi Wales, bydd rhan o'n cyllideb flynyddol yn cael ei dyrannu i weithgareddau ymchwil a gwerthuso, er mwyn sicrhau arloesi parhaus.		

Cefnogi Cydweithredu a Diwygio

17. Cynghorau Cymuned a Thref

Disgrifiad o'r BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
1574 – Cynghorau Cymuned a Thref	144	
Diben y BEL		
Mae'r BEL hon yn darparu cymorth i'r sector cynghorau tref a chymuned drwy gyllid craidd i'w gorff cynrychioladol, Un Llais Cymru. Mae'r BEL hon yn cyfrannu at ymrwymiad yn y Rhaglen Lywodraethu: *"Cryfhau annibyniaeth ac effeithiolrwydd llywodraeth leol i'w gwneud yn fwy llwyddiannus wrth ddarparu gwasanaethau".*		

Gwasanaethau Tân ac Achub a Chydnerthedd

18a. Gwasanaethau Tân ac Achub

Disgrifiad o'r BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
1265 – Gwasanaethau Tân ac Achub	2,646	900
Diben y BEL		
Mae'r BEL hon yn cyllido £2 miliwn tuag at Alluoedd Cydnerthedd Cenedlaethol y Gwasanaethau Tân ac Achub, cyflog ac argostau Prif Gynghorydd Tân ac Achub Llywodraeth Cymru ac Arolygydd Eiddo'r Goron (y mae'n rhaid i ni benodi a thalu am y cyfan ohonynt), a chyngor actiwaraidd a chyfreithiol ar Bensiynau Ymladdwyr Tân o Actiwari'r Llywodraeth ac Adrannau Cyfreithiol y Llywodraeth, y mae'n rhaid i ni unwaith eto eu cael yn ôl y gyfraith. Mae'r gyllideb refeniw wedi cynyddu £120,000 i ategu adnoddau sy'n arwain ar Ddiwygio Diwylliant a Llywodraethu'r Gwasanaethau Tân ac Achub, Mae'r BEL cyfalaf hon yn cyllido'r offer arbenigol ar gyfer galluoedd rheng flaen Cydnerthedd Cenedlaethol y Gwasanaethau Tân ac Achub i ymateb i drychinebau mawr (adeiladau'n cwympo, digwyddiadau Cemegol, Biolegol, Radiolegol a Niwclear, llifogydd difrifol ac ymosodiadau terfysgol).		

18b. Gwasanaethau Tân ac Achub – Systemau Cyfathrebu

Disgrifiad o'r BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
1697 - Gwasanaethau Tân ac Achub - Systemau Cyfathrebu	1,275	210
Diben y BEL		
Mae'r rhan fwyaf o'r cyllid yn cael ei ddarparu i gyfraniad Swyddfa Gartref Cymru at y Rhwydwaith Gwasanaethau Brys, sef y llwyfan cyfathrebu ar gyfer y gwasanaethau brys yn y dyfodol. Mae Llywodraeth Cymru yn Gorff sy'n Noddi, sy'n golygu bod y cyfraniad at Rhwydwaith Gwasanaethau Brys yn ymrwymiad cytundebol hirdymor.		

18c. Diogelwch Tân Cymunedol

Disgrifiad o'r BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
1698 - Diogelwch Tân Cymunedol	371	1,000
Diben y BEL		
Mae'r gyllideb refeniw yn cyllido amrywiaeth o ymyriadau'r Gwasanaethau Tân ac Achub gyda phlant a phobl ifanc, gyda'r nod o'u symud oddi wrth droseddu a mathau eraill o ymddygiad negyddol. Mae'r rhaglenni'n defnyddio diffoddwyr tân fel modelau rôl a ffigurau awdurdod cadarnhaol, a'u nod yw meithrin hunan-barch, hyder, gwaith tîm a pharch at eraill. Mae nifer y cyfranogwyr fel arfer oddeutu 500 y flwyddyn ar gyfer y rhaglen fwyaf dwys ("Ffenics"), sef y rhai sydd fwyaf mewn perygl o droseddu, gydag oddeutu 3,000 ar y rhaglen "Myfyrio" llai dwys. Mae elfen gyfalaf y gyllideb yn talu am ddarparu offer diogelwch yn rhad ac am ddim i aelwydydd sydd mewn perygl penodol o dân yn y cartref (e.e. oherwydd henaint, anabledd neu broblemau iechyd meddwl).		

Ystadau Cymru

19. Ystadau Cymru

Disgrifiad o'r BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
1576 - Ystadau Cymru	500	
Diben y BEL		
Mae Ystadau Cymru yn rhan annatod o'r Strategaeth Rheoli Asedau Corfforaethol fel yr arweinydd ar gyfer cefnogi arferion gorau yn y meysydd hynny o reoli asedau. Mae'r rhan fwyaf o gyllideb Ystadau Cymru yn cyllido cynllun grant ACPW3 (refeniw a chyfalaf). Mae'r cynllun hwn yn cynorthwyo prosiectau asedau cydweithredol arloesol ledled Cymru ac, mewn llawer o achosion, mae'n cyllido prosiectau nad ydynt yn cael cymorth o fannau eraill. Ochr yn ochr â'r cynllun grant, mae ein ffrydiau gwaith allweddol hefyd yn cynnwys diogelwch adeiladau, cynaliadwyedd ac asedau cymunedol lle		

rydym yn gweithio gyda phartneriaid i ddarparu cymorth ac arweiniad i'r sector cyhoeddus. Yn 2025-26 mae'r £1 miliwn o gyfalaf a ddyrannwyd yn flaenorol drwy Ystadau Cymru wedi cael ei ddyrannu i'r BEL Cyllid Cyfalaf Cyffredinol Llywodraeth Leol.

Gwariant a Reolir yn Flynyddol (AME)

Mae gwariant nad yw'n rhesymol iddo fod yn ddarostyngedig i derfynau cadarn dros nifer o flynyddoedd, neu sy'n ymwneud â thrafodion anariannol penodol, wedi ei gynnwys mewn AME.

Disgrifiad o'r BEL	Cyllideb Adnodd £'000	Cyllideb Cyfalaf £'000
0981 – Tai'r Farchnad – AME	-575	
0870 - Swm Dosbarthadwy Ardrethi Annomestig - AME	1,077,000	
0865 - Darpariaeth Ddyledion Drwg - AME	227	
1699 - Pensiynau'r Gwasanaeth Tân - AME	37,151	
Cyfanswm AME	**1,113,803**	

BEL 0981 - Tai'r Farchnad
Mae'r gyllideb yn ymwneud â'r addasiadau gwerth teg ar lyfr benthyciadau Cynllun Cymorth i Brynu Cymru. Mae'r rhagolygon yn gyfnewidiol iawn gan eu bod yn ymwneud â chyfran ecwiti Llywodraeth Cymru o'r cynllun, ac maent yn sensitif iawn i unrhyw symudiad yn y Mynegai Prisiau Tai. Mae'r model yn cael ei ddiweddaru'n flynyddol i adlewyrchu data diweddaraf HPI, RPI a ffactor disgownt (cost cyfalaf). Mae dyraniad presennol y gyllideb yn cynrychioli'r rhagolwg diweddaraf.

BEL 0870 - Swm Dosbarthadwy Ardrethi Annomestig
Mae'r gyllideb yn cynrychioli'r gwariant a gyllidir drwy incwm Ardrethi Annomestig yng Nghymru.

BEL 0865 - Darpariaeth Drwgddyledion - AME
Mae'r gyllideb yn adlewyrchu'r symudiad yn y ddarpariaeth ar gyfer dyledion drwg.

BEL 1699 – Pensiynau'r Gwasanaeth Tân
Mae'r dyraniad cyllideb yn grant ar gyfer taliadau pensiwn a drosglwyddwyd o'n DEL yn 2007-08. Mae dyraniad presennol y gyllideb yn adlewyrchu'r rhagolwg diweddaraf a gafwyd gan dri Gwasanaeth Tân.

33

2. Aliniad ag Ymrwymiadau'r Rhaglen Lywodraethu

1. Mae'r MEG Llywodraeth Leol a Thai yn cynorthwyo'r gwaith o gyflawni nifer o ymrwymiadau'r Rhaglen Lywodraethu. Yn unol ag egwyddorion rheoli cyllideb Llywodraeth Cymru, mae dyraniadau i gynorthwyo'r gwaith o gyflawni'r ymrwymiadau hyn wedi cael eu targedu at ymyriadau sy'n fforddiadwy ac sy'n cynnig gwerth am arian ar yr un pryd â cheisio diogelu gwasanaethau rheng flaen sy'n amddiffyn y bobl fwyaf agored i niwed yn ein cymdeithas. Mae manylion y dyraniadau a'r ymrwymiadau yn y Rhaglen Lywodraethu maent yn eu cefnogi ar gael yn y dadansoddiad BEL uchod a thrwy gydol y papur hwn.

3. Gwariant Ataliol mewn Dyraniadau Cyllideb

Llywodraeth Leol

2. Bydd refeniw heb ei neilltuo a chyllid cyfalaf yn cynorthwyo Awdurdodau Lleol mewn gwasanaethau adweithiol ac ataliol. Yn benodol, bydd addysg a gwasanaethau cymdeithasol yn cynnwys gwasanaethau a fwriedir i alluogi pobl i gadw'n iach yn eu cartrefi eu hunain, i fyw'n annibynnol. Mae gwasanaethau sy'n atal llifogydd, yn cefnogi ffyrdd iach o fyw, yn darparu mynediad at gyflogaeth, addysg a hamdden i gyd yn wasanaethau ataliol yn yr ystyr ehangaf. Ar ben hynny, bydd gan Awdurdodau Lleol weithgareddau penodol wedi eu targedu tuag at atal - er enghraifft [gwasanaethau eiddilwch, ailalluogi er mwyn atal pobl rhag gorfod mynd i'r ysbyty, cyngor a chymorth yn y gymuned'.

3. Nid yw'r cyllid a ddarperir drwy'r Grant Cynnal Refeniw wedi ei neilltuo. Mater i'r awdurdodau lleol yw penderfynu ar flaenoriaethau. Mae darparu'r cyllid sylweddol hwn fel hyn yn golygu bod gan Awdurdodau Lleol yr hyblygrwydd i gynllunio, ariannu a darparu eu gwasanaethau yn y ffordd sy'n gweithio orau i'w poblogaethau lleol nhw.

4. Yn y BEL Trawsnewid a Chymorth, darperir cyllid i wella a chynorthwyo Awdurdodau Lleol i ymateb i fethiannau llywodraethu neu fathau eraill o fethiannau a'u hatal.

Tai

5. Yn y sector tai, mae nifer o gynlluniau wedi eu targedu at atal.

Mwy o fuddsoddi mewn mwy o gartrefi a buddsoddiad parhaus yn y stoc bresennol

6. Mae buddsoddi mewn **mwy o gartrefi yn rhoi cyfle i deuluoedd ffynnu,** gan wella iechyd, llesiant, ansawdd bywyd a chanlyniadau. Mae **adeiladu cartrefi newydd** yn cyfrannu at economïau lleol, gan greu a chefnogi swyddi, cyfleoedd hyfforddi a chryfhau cadwyni cyflenwi.

7. Gall buddsoddi mewn **tai o ansawdd gwell** gael effeithiau ehangach na gwella'r stoc dai yn unig. Ar gyfer pob grŵp oedran, mae'r rhai sy'n byw mewn tai cymdeithasol yn fwy tebygol o fod â salwch, anabledd neu wendid

hirdymor cyfyngol na pherchen-feddianwyr a'r rhai sy'n rhentu'n breifat. Gall gwella ansawdd tai liniaru'r cyflyrau hyn ac atal y gofyniad am ymyriadau gan y gwasanaethau iechyd a chymdeithasol.

8. Gan hynny, mae potensial y bydd buddsoddi mewn tai o ansawdd da yn arwain at enillion economaidd mawr yn ogystal â lleihau ein hallyriadau a lefelau tlodi tanwydd. Mae'n cael effaith uniongyrchol ar iechyd a llesiant preswylwyr, a all yn ei dro helpu i leihau'r pwysau ar wasanaethau cyhoeddus eraill.

9. Bydd ein hymgyrch i ddarparu mwy o gartrefi yn cael effaith gadarnhaol ar draws Cymru gyfan.

Mwy o Fuddsoddi mewn Atal a Chymorth Digartrefedd drwy'r Grant Cymorth Tai

10. Ymyriadau cynnar yw'r dull mwyaf effeithiol a chost effeithiol o atal digartrefedd. Yn wir, mae digartrefedd neu'r risg o ddigartrefedd yn tanseilio llesiant, ac yn arwain at gostau ar draws y sector cyhoeddus. Mae hefyd yn effeithio ar ganlyniadau hirdymor.

11. Y Grant Cymorth Tai yw'r brif ffynhonnell gyllid i gynorthwyo Awdurdodau Lleol i atal digartrefedd. Mae galw cynyddol am wasanaethau a gyllidir gan y Grant Cymorth Tai, a chyfran gynyddol o unigolion ag anghenion cymhleth sylweddol. Mae hon yn farn a ategir gan dystiolaeth o arolwg darparwyr Cymorth Cymru 2024.

12. Canfu dadansoddiad gan Sefydliad Bevan o ddata gwaith achos Shelter, o'r rhai a oedd yn ceisio cymorth ar gyfer materion tai, fod gan y mwyafrif helaeth anghenion cymorth. Yr angen mwyaf cyffredin am gymorth oedd ar gyfer iechyd meddwl, a oedd yn cyfrif am 54 y cant, yn cael ei ddilyn gan iechyd corfforol, sef 42 y cant.

13. Mae gwasanaethau'r Grant Cymorth Tai yn allweddol i atal digartrefedd ac i gynorthwyo pobl i symud ymlaen yn llwyddiannus o lety dros dro. Mae ymchwil Sefydliad Bevan a data Llywodraeth Cymru yn dangos bod lleoliadau eildro yn gyffredin; roedd 19% o leoliadau llety dros dro ym mis Awst 2024 ymysg unigolion a oedd wedi cael eu rhoi mewn llety dros dro o'r blaen yn ystod y 12 mis blaenorol (data Llywodraeth Cymru)

14. Mae gwasanaethau'r Grant Cymorth Tai o dan bwysau sylweddol. Canfu arolwg darparwyr Cymorth Cymru yn 2024 fod 81% o ddarparwyr yn cynnal gwasanaethau gyda diffyg oherwydd cyllid annigonol drwy'r Grant Cymorth Tai. Gan edrych tua'r flwyddyn nesaf, awgrymodd yr arolwg y byddai methu â chynyddu'r Grant Cymorth Tai yn golygu bod nifer fawr o ddarparwyr yn debygol o leihau eu capasiti gwasanaethu a'u bod yn annhebygol o wneud cais am gontractau newydd neu gontractau sy'n cael eu haildendro.

15. Roedd ymchwil flaenorol (yn 2020) gan Cymorth Cymru a Phrifysgol Metropolitan Caerdydd i effaith gymdeithasol ac ariannol y Grant Cymorth Tai yn amcangyfrif bod y grant yn cynhyrchu arbedion blynyddol gros o £300.4 miliwn i wasanaethau cyhoeddus, neu arbediad blynyddol net o £176.7 miliwn (wrth ystyried gwariant blynyddol y Grant Cymorth Tai ym mis Gorffennaf 2019).

16. Bydd buddsoddi mewn atal a chymorth drwy'r Grant Cymorth Tai yn cael effaith gadarnhaol ar unigolion ac aelwydydd agored i niwed yn ogystal ag ar wasanaethau cyhoeddus.

17. Mae'r buddsoddiad cynyddol hwn mewn gwasanaethau ataliol hefyd yn ategu ein hagenda trawsnewid ac yn darparu sylfaen gref a ffocws ataliol cyn y diwygiadau deddfwriaethol sydd ar y gweill. Ochr yn ochr â'n buddsoddiadau i ddarparu mwy o gartrefi a gwella safonau, mae hyn yn tanlinellu ein hymrwymiad i sicrhau digonolrwydd tai, a'n cynnydd tuag at hynny.

Mwy o fuddsoddi mewn cyllidebau Byw'n Annibynnol

18. Bydd y buddsoddiad ychwanegol hwn yn cynorthwyo gwasanaethau Gofal a Thrwsio drwy gyllid refeniw yn ogystal â chyllidebau cyfalaf y Rhaglen Addasiadau Brys i gynorthwyo addasiadau a gyllidir gan Awdurdodau Lleol a Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig.

19. Mae addasiadau yn fuddsoddiad ataliol effeithiol i helpu pobl i fyw'n annibynnol a gwella iechyd a llesiant pobl hŷn, plant ac oedolion anabl.

20. Bu cynnydd sylweddol yn nifer yr addasiadau sydd eu hangen ledled Cymru dros y tair blynedd diwethaf. Mae nifer yr achosion cymhleth wedi cynyddu hefyd, ynghyd â chostau darparu

21. Mae’r data diweddaraf sydd wedi ei lanhau a’i ddadansoddi sydd ar gael gennym ar gyfer addasiadau tai yng Nghymru (2020-21) yn dangos mai’r gost gyfartalog oedd £117 ar gyfer addasiad bach, £3,840 ar gyfer addasiad canolig a £16,237 ar gyfer addasiad mawr. Cafodd dros hanner yr addasiadau a ddarparwyd yn 2020-21 eu cyllido gan y Rhaglen Addasiadau Brys (38%) neu awdurdodau lleol o’u cyllidebau eu hunain (20%). Cyllidwyd cyfran lai o’r addasiadau gan Grantiau Cyfleusterau i Bobl Anabl, Galluogi (15%) a’r Gronfa Gofal Integredig (6%).

22. Mae Adroddiad Effaith Gofal a Thrwsio 2024 yn nodi bod y flwyddyn ddiwethaf wedi gweld cynnydd yn y galw am ein gwasanaethau gan fod gwasgfa costau byw wedi effeithio ar lesiant pobl hŷn a’u gallu i gynnal cartrefi. Mae’r galw am wasanaethau Gofal a Thrwsio wedi gweld cynnydd arall o un flwyddyn i’r llall. Mae’r duedd hirdymor hon yn deillio o gostau cynyddol llafur a deunyddiau adeiladu, llai o incwm gwario ymysg pobl hŷn, a mwy o gymhlethdod o ran yr angen. Darparodd y gwasanaeth 19,023 Addasiadau Ymateb Cyflym yn 2023/24, gan alluogi cleifion i gael eu rhyddhau o’r ysbyty, ac atal derbyniadau i’r ysbyty a gofal preswyl. Cafodd 4,685 o gleifion gymorth i gael eu rhyddhau’n gynt ac yn ddiogel gartref drwy eu gwasanaeth Ysbyty i Gartref Iachach, gan arwain at arbed tua 25,968 o ddiwrnodau gwely.

23. Bydd rhagor o fuddsoddiad yn helpu i gyflawni miloedd o addasiadau ychwanegol ledled Cymru, gan leddfu pwysau ôl-groniadau ar Gymdeithasau Tai ac Awdurdodau Lleol mewn achosion cymhleth, a gallai o bosibl helpu i ehangu cylch gwaith y Rhaglen Addasiadau Brys, gan arwain at ganlyniadau iechyd gwell i rai o’r bobl fwyaf agored i niwed yng Nghymru.

4. Asesiadau Effaith Integredig Strategol

24. Cyhoeddwyd Asesiad Effaith Integredig Strategol ochr yn ochr â'n Cyllideb Ddrafft ar 10 Rhagfyr; mae hwn yn nodi sut mae ein hymyriadau wedi cael eu targedu i fynd i'r afael ag effeithiau economaidd, yr hinsawdd ac effeithiau eraill. Mae dyraniadau wedi cael eu gwneud drwy gydol y portffolio hwn i fynd i'r afael ag effeithiau sydd wedi cael eu nodi a chydag egwyddorion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol mewn golwg; mae'r manylion hyn ar gael drwy gydol y papur hwn.

25. Mae ein Hasesiad Effaith Integredig Strategol o Gyllideb Ddrafft 2025-26 yn amlinellu'r dystiolaeth a ystyriwyd ac a oedd yn sail i'n penderfyniadau. Mae'r Asesiad Effaith Integredig Strategol yn canfod tueddiadau allweddol ac ystyriodd effeithiau strategol a chronnol penderfyniadau ar draws amrywiaeth o feysydd, gan gynnwys rhoi ystyriaeth briodol i'r gofynion statudol. Mae hyn yn helpu i leihau unrhyw effaith anghymesur ar unrhyw un grŵp penodol, yn ogystal â nodi cyfleoedd i gynyddu effeithiau cadarnhaol a lleihau anghydraddoldebau ar draws ein cymdeithas.

26. Ni ddylid darllen y ddogfen hon ar ei phen ei hun. Dylid ei darllen ar y cyd â naratif y Gyllideb ddrafft ehangach a dogfennau ategol, fel Adroddiad Economaidd a Chyllidol Cymru a'n dadansoddiad diweddaraf o'r effaith ddosbarthiadol. Ar ôl cyhoeddi'r Gyllideb ddrafft, byddwn hefyd yn cyhoeddi crynodeb o'r holl dystiolaeth Weinidogol i bwyllgorau craffu'r Senedd.

5. Blaenoriaethu Cyllidebau

27. Ar draws y MEG, mae gennym gyfanswm o £281 miliwn o gynnydd yn y gyllideb refeniw, a dyrannwyd £258 miliwn o hynny i gynorthwyo Llywodraeth Leol, a £23 miliwn i gynorthwyo Tai ac Adfywio. Ar ben hynny, mae'r MEG wedi gweld £192.5 miliwn o gynnydd mewn cyfalaf, a dyrannwyd £28.7 miliwn o hynny i gynorthwyo Llywodraeth Leol, gyda'r £16.8 miliwn sy'n weddill yn cynorthwyo Tai ac Adfywio,

28. Mae'r cyllid ychwanegol a ddarperir drwy Gyllideb yr Hydref i'w groesawu wrth i ni ddod allan o'r cyfnod hir o galedi a orfodwyd gan Lywodraethau blaenorol y Deyrnas Unedig, yn ogystal ag amrywiaeth o argyfyngau economaidd fel chwyddiant cynyddol. Mae ein setliad cyffredinol ar gyfer 2025-26 dros £1 biliwn yn uwch nag y byddai wedi bod o dan Lywodraeth flaenorol y Deyrnas Unedig. Fodd bynnag, ni ellir trawsnewid pedair blynedd ar ddeg o gyllid cyhoeddus cyfyngedig mewn un gyllideb yn unig, a bydd yn cymryd amser i'r cyllid cyhoeddus wella.

29. Wrth i ni ddatblygu Cyllideb ddrafft 2025-26, rydym unwaith eto wedi blaenoriaethu diogelu gwasanaethau cyhoeddus rheng flaen craidd cyn belled ag y bo modd, gan gynorthwyo'r aelwydydd sy'n cael eu taro galetaf a blaenoriaethu swyddi. Gan hynny, rydym wedi darparu 4.3% o gynnydd yn y setliad llywodraeth leol.

30. Mae'r cynnydd yn y gyllideb ar gyfer Tai ac Adfywio wedi ceisio cynorthwyo'r ymgyrch i roi diwedd ar ddigartrefedd yng Nghymru. Rydym yn cydnabod, er mwyn gwneud hynny, bod yn rhaid i ni gynyddu'r cyflenwad o gartrefi fforddiadwy ochr yn ochr â darparu'r cymorth a'r gwasanaethau atal priodol. Bydd buddsoddi mewn mwy o gartrefi o fudd i bobl heb gartref addas yn ogystal â helpu i leihau'r pwysau ar gyllidebau refeniw Awdurdodau Lleol.

31. Mae cyllidebau Cyfalaf Cyffredinol ar gyfer y BEL Grant Tai Cymdeithasol wedi cynyddu o £330 miliwn i £411 miliwn fel rhan o Gyllideb Ddrafft 2025-26. Dyma'r llinell gyllideb allweddol ar gyfer cynyddu'r cyflenwad o dai fforddiadwy.

32. Ceir tystiolaeth o'r angen am fwy o dai fforddiadwy drwy asesiadau o'r Farchnad mewn Awdurdodau Lleol ledled Cymru, gyda phob ardal yn nodi bod mwy o angen heb ei ddiwallu yn ogystal ag angen o'r newydd am lety

rhent cymdeithasol. Yn benodol, mae angen dybryd am lety un ystafell wely, sef y categori a nodwyd fwyaf ar draws pob Awdurdod Lleol.

33. Mae nifer yr aelwydydd sy'n cael trafferth cynnal tenantiaeth neu sy'n wynebu digartrefedd yn parhau i gynyddu. Mae dangosfwrdd costau byw Cyngor ar Bopeth ar gyfer mis Tachwedd 2024 yn nodi bod nifer y bobl y maent wedi eu helpu gyda materion fforddiadwyedd tai yn parhau i ddilyn tuedd tuag i fyny ers 2019. Y grwpiau o bobl maent yn eu gweld amlaf am faterion fforddiadwyedd tai yw pobl sengl, gan gynnwys rhieni sengl, tenantiaid cymdeithasol, pobl 35-44 oed a'r rhai sydd â chyflwr iechyd hirdymor neu anabledd.

34. Fel yr oedd pethau ar 31 Awst 2024, roedd 11,339 o unigolion mewn llety dros dro, sy'n 1% o gynnydd ers 31 Awst 2023. Roedd 2,860 o'r rhain yn blant dibynnol o dan 16 oed, sy'n 16% o ostyngiad ers 31 Awst 2023. Mae nifer y plant dibynnol wedi bod yn gostwng dros y misoedd diwethaf, gyda'r niferoedd yn gostwng o dan 3,000 dros y pedwar mis diwethaf. Y math o lety a oedd yn gartref i'r rhan fwyaf o unigolion ar ddiwedd mis Awst 2024 oedd 'gwely a brecwast a gwestai' ar gyfer 32% o unigolion, gyda 17% ohonynt yn blant dibynnol o dan 16 oed.

35. Mae Sefydliad Bevan a Shelter Cymru o'r farn mai'r ffordd orau o symud pobl ymlaen o lety dros dro yw darparu mwy o dai cymdeithasol sydd ar gael i bobl sy'n byw mewn llety dros dro.

36. Mae gwybodaeth gan Awdurdodau Lleol yn awgrymu eu bod yn gwario dros £5 miliwn y mis ar gyfartaledd ar lety dros dro ledled Cymru.

37. Mae'r rhan fwyaf o'r cyllid a ddyrannwyd i'r BEL Cymorth ac Atal Digartrefedd yn cyllido'r Grant Cymorth Tai, sef y brif ffynhonnell gyllid i gynorthwyo Awdurdodau Lleol i atal digartrefedd. Mae dyraniad ychwanegol o £21 miliwn wedi cael ei ddyfarnu i'r grant hwn yng Nghyllideb Ddrafft 2025-26, a bydd yn cynorthwyo'r sector i roi'r Cyflog Byw Gwirioneddol i staff sy'n darparu'r gwasanaethau hanfodol hyn a meithrin gallu yn y system i ymateb i'r galw cynyddol a chymhlethdod yr angen.

6. Newid yn yr Hinsawdd, Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol a Datgarboneiddio

38. .Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol yn ei gwneud yn ofynnol i Awdurdodau Lleol, ochr yn ochr â chyrff cyhoeddus eraill yng Nghymru, feddwl am effaith tymor hir eu penderfyniadau, i weithio'n well gyda phobl, cymunedau a'i gilydd. Bydd cyllid drwy'r Grant Cynnal Refeniw i'r Awdurdodau Lleol yn cynorthwyo gwaith i atal problemau parhaus fel tlodi, anghydraddoldebau iechyd a newid yn yr hinsawdd.

39. Mae ein buddsoddiad parhaus mewn Datgarboneiddio ac Ansawdd Preswyl yn ategu'r ymrwymiad blaenllaw yn y Rhaglen Lywodraethu i ddatgarboneiddio mwy o gartrefi drwy ôl-osod, gan ddarparu swyddi o safon, hyfforddiant ac arloesi gan ddefnyddio cadwyni cyflenwi lleol. Mae hefyd yn cyflawni o ran dau ofyniad statudol allweddol: Rheoliadau Newid yn yr Hinsawdd (Cymru) 2021 – cyflawni gostyngiad mewn allyriadau nwyon tŷ gwydr o'r sector tai; ac Adran 33A o Ddeddf Tai 1996 – ynghylch gosod safonau (h.y. SATC)

- Bydd cyllid cyfalaf yn cael ei ddefnyddio'n bennaf i gynorthwyo'r sector tai cymdeithasol, drwy'r Rhaglen ôl-osod er mwyn Optimeiddio. Ein huchelgais yw sicrhau bod pob landlord tai cymdeithasol yn cymryd rhan yn y cynllun hwn er mwyn iddynt allu integreiddio'r agenda datgarboneiddio yn eu rhaglenni cynnal a chadw wedi ei gynllunio.

- Mae £3 miliwn ychwanegol o Gyfalaf Trafodiadau Ariannol wedi cael ei fuddsoddi yn 2025-26 i gynorthwyo'r Benthyciadau ôl-osod Tai i barhau.

- Mae ein buddsoddiad mewn Lwfans Atgyweiriadau Mawr a Chyllid Bwlch Taliadau Gwaddoli hefyd yn cynorthwyo'r gwaith o fynd i'r afael â newid yn yr hinsawdd a datgarboneiddio. Mae Llywodraeth Cymru, ynghyd â phartneriaid cyflenwi landlordiaid cymdeithasol, wedi buddsoddi biliynau o bunnoedd i wella a chynnal ansawdd cartrefi cymdeithasol yn sylweddol ledled Cymru dros y ddau ddegawd diwethaf ar ôl cyflwyno safon wreiddiol Safon Ansawdd Tai Cymru. Erbyn 2022, mae'r holl dai cymdeithasol yng Nghymru wedi bodloni'r Safon heriol ac mae landlordiaid cymdeithasol yn parhau i gynnal y Safon honno heddiw.

- Lansiwyd fersiwn newydd o Safon Ansawdd Tai Cymru ym mis Hydref 2023. Mae'r safon newydd hon yn adeiladu ar gyflawniadau rhagorol ei rhagflaenydd, gan gadw gofynion gwrthdlodi wrth ei gwraidd, gwella effeithlonrwydd ynni, gyda'r nod o roi mwy o arian ym mhocedi tenantiaid a chynorthwyo eu cysur a'u llesiant. Yn wyneb yr argyfwng costau byw a'r argyfwng newid yn yr hinsawdd, ni allwn sefyll yn ein hunfan, a rhaid i ni barhau i wthio cynnydd a gosod safonau i fynd i'r afael â datgarboneiddio drwy amrywiaeth o fesurau mewn tai cymdeithasol presennol. Mae Safon Ansawdd Tai Cymru eisoes wedi gwella effeithlonrwydd ynni cartrefi cymdeithasol, sy'n fantais sylweddol yn yr argyfwng costau byw presennol. Mae Safon Ansawdd Tai Cymru 2023 yn adeiladu ar hyn ac yn parhau i ofyn am ragor o wybodaeth am effeithlonrwydd ynni.

- Mae'r safon newydd yn canolbwyntio ar fwy na dim ond datgarboneiddio, gyda chyflwyno'r safon ar gyfer lloriau addas i'w darparu drwy'r cartref ym mhob tenantiaeth newydd os oes angen a chyflwyno safonau effeithlonrwydd dŵr, gan annog landlordiaid i ystyried cyfleoedd bioamrywiaeth ar draws y tir maent yn berchen arno ac yn ei reoli.

40. Mae adeiladu ar gyllid cyfalaf a ddarparwyd mewn blynyddoedd blaenorol ar gyfer datgarboneiddio gwresogi adeiladau Awdurdodau Lleol wedi cael ei gynyddu £10 miliwn i £30 miliwn. Gellir defnyddio'r cyllid hwn mewn prosiectau annibynnol neu fel rhan o raglenni cyfalaf ehangach i leihau ôl troed carbon ystâd yr awdurdod lleol.

7. Gwariant Cyfalaf ar Dai

41. Bydd yr adran hon yn cadarnhau sut bydd gwariant cyfalaf ar dai yn cael ei gynyddu i gyflawni'r targed o ddarparu 20,000 o gartrefi cymdeithasol carbon isel newydd i'w rhentu, yn ogystal â chyllido cartrefi cymdeithasol a fydd yn dechrau yn 2025-26 ac yn cael eu cwblhau yn ystod tymor nesaf y Senedd.

42. Mae buddsoddi mewn mwy o gartrefi yn rhoi cyfle i deuluoedd ffynnu, gan wella iechyd, llesiant, ansawdd bywyd a chanlyniadau. Mae adeiladu cartrefi newydd yn cyfrannu at economïau lleol, gan greu a chefnogi swyddi, cyfleoedd hyfforddi a chryfhau cadwyni cyflenwi.

43. Mae dyraniadau cyllid y BEL Grant Cymorth Tai wedi cynyddu £81 miliwn o £330 miliwn i £411 miliwn yn 2025-26. Dyma'r llinell gyllideb allweddol ar gyfer cynyddu'r cyflenwad o dai fforddiadwy ac mae'n cyfrannu'n allweddol at flaenoriaeth yn y Rhaglen Lywodraethu, sef adeiladu 20,000 o gartrefi carbon isel ar gyfer rhentu cymdeithasol yn Nhymor y Llywodraeth hon.

44. Ar hyn o bryd, y Grant Tai Cymdeithasol yw'r brif raglen gyfalaf sy'n cynorthwyo'r gwaith o ddarparu tai fforddiadwy o ansawdd uchel yng Nghymru gan awdurdodau lleol a Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig.

45. Sefydlwyd y Rhaglen Gyfalaf Llety Trosiannol mewn ymateb i'r pwysau cynyddol ar lety dros dro lle mae ffigurau digartrefedd yn cynyddu oherwydd yr argyfwng costau byw sy'n gwaethygu, yn ogystal â chynlluniau adsefydlu ehangach. Mae'r Rhaglen Gyfalaf Llety Trosiannol yn darparu cyllid grant i awdurdodau lleol a landlordiaid cymdeithasol cofrestredig i gyflwyno llety tymor hwy o ansawdd da yn gyflym i gynorthwyo pawb sydd ag anghenion o ran tai.

46. Bydd y cyllid a ddyfarnwyd yn 2025-26 yn cael ei ddefnyddio ar draws rhaglenni'r Grant Tai Cymdeithasol a'r Rhaglen Gyfalaf Llety Trosiannol i gynorthwyo'r gwaith o ddarparu cartrefi ychwanegol tuag at y targed o ddarparu 20,000 o gartrefi cymdeithasol carbon isel newydd i'w rhentu yn ystod tymor y llywodraeth hon, yn ogystal â chartrefi newydd a gymeradwywyd ac a ddechreuwyd yn 2025-26 a fydd yn dod i ben yn ystod tymor y Senedd nesaf.

8. Digartrefedd a'r Grant Cymorth Tai

47. Bydd yr adran hon yn rhoi dadansoddiad o'r gyllideb ddrafft ar ddigartrefedd, gan gynnwys elfen Grant Cymorth Tai y BEL Cymorth ac Atal Digartrefedd a sut mae hyn yn gosod y sylfeini ar gyfer y diwygiadau deddfwriaethol sydd ar y gweill.

48. Fel yr amlinellwyd uchod, y Grant Cymorth Tai yw'r brif ffynhonnell gyllid i gynorthwyo Awdurdodau Lleol i atal digartrefedd.

49. Mae'r buddsoddiad ychwanegol o £21 miliwn yn y Grant Cymorth Tai yn darparu mwy o fuddsoddiad mewn gwasanaethau ataliol ac yn ategu ein hagenda trawsnewid, gan ddarparu sylfaen gref a ffocws ataliol cyn y diwygiadau deddfwriaethol sydd ar y gweill. Ochr yn ochr â'n buddsoddiadau i ddarparu mwy o gartrefi, mae hyn yn tanlinellu ein hymrwymiad i'n nod hirdymor o roi diwedd ar ddigartrefedd drwy ei wneud yn brofiad prin, byrdymor a heb ei ailadrodd.

50. Bydd y dyraniad ychwanegol hwn o gyllid a roddir i'r Grant hanfodol hwn yn helpu'r sector i gyflawni'r Cyflog Byw Gwirioneddol i staff sy'n darparu'r gwasanaethau hanfodol hyn ac yn meithrin gallu yn y system i ymateb i'r galw cynyddol a chymhlethdod yr angen.

51. Mae £21.32 miliwn hefyd wedi cael ei drosglwyddo o'r BEL hon i'r Grant Cynnal Refeniw, fel rhan o ddyraniadau Cyllideb Ddrafft 2025-26. Bwriad y cyllid hwn yw ategu'r ddarpariaeth Llety Dros Dro, Cyllid Atal Digartrefedd yn ôl Disgresiwn a Chydlynwyr Strategol, ac mae'n adlewyrchu, lle mae cyllid yn cynorthwyo'r gwaith o gyflawni dyletswyddau statudol, y dylid ei gyllido'n briodol drwy'r Grant Cynnal Refeniw yn hytrach na'r Grant. Mae Awdurdodau Lleol yn gyfrifol am sicrhau bod lety brys a llety dros dro ar gael i'r rhai sydd ei angen, ac am ddarparu cymorth yn ôl disgresiwn i atal neu liniaru digartrefedd

52. Mae gweddill y cyllid yn y BEL hon yn cefnogi amrywiaeth o weithgareddau atal digartrefedd, gan gynnwys gwasanaethau cyngor ar dai, cyllid arloesi digartrefedd ymysg pobl ifanc, y rhaglen tai yn gyntaf, a Chynllun Prydlesu Cymru.

9. Bil Diogelwch Adeiladau

53. Bydd yr adran hon yn edrych ar sut bydd y dyraniadau'n cynorthwyo'r gwaith o weithredu'r Bil Diogelwch Adeiladau sydd ar y gweill.

54. Fel y nodwyd uchod, mae mynd i'r afael â diogelwch adeiladau sy'n gysylltiedig â thân yn dal yn flaenoriaeth i'r Llywodraeth, ac rydym yn parhau i fuddsoddi yn ein rhaglen adfer diogelwch adeiladau. Rydym yn gweithio'n gyflym i gwblhau'r Bil Diogelwch Adeiladau (Cymru) arfaethedig i'w gyflwyno cyn yr haf yn 2025. Elfen bwysig o'r gwaith parhaus hwn yw ymgysylltu â phartneriaid awdurdodau lleol ac eraill i ddeall goblygiadau'r ddeddfwriaeth o ran adnoddau a'r gweithlu. Rydym hefyd yn edrych ar yr hyn y gellir ei wneud yn genedlaethol i gynorthwyo'r gwaith gweithredu - er enghraifft, o ran systemau digidol i alluogi'r drefn newydd. Bydd y gwaith hwn yn parhau yn ystod wythnosau cyntaf 2025 a bydd yn sail ar gyfer cynllunio'r gyllideb yn y dyfodol

10. Sipsiwn, Roma a Theithwyr

55. Nid oes unrhyw ddyraniadau yn y Prif Grŵp Gwariant Llywodraeth Leol a Thai i gefnogi Sipsiwn, Roma a Theithwyr ac nid oes unrhyw drosglwyddiadau penodol wedi cael eu gwneud i'r Grant Cynnal Refeniw mewn perthynas â'r cymunedau hyn.

56. Mae 14 o gamau gweithredu yn y Cynllun Gweithredu Cymru Wrth-hiliol sy'n ymwneud â thai ar gyfer cymunedau Sipsiwn, Roma a Theithwyr. Mae'r camau gweithredu hyn yn cael eu hategu gan gyllideb refeniw o £1.63 miliwn yn y MEG Cyfiawnder Cymdeithasol, sy'n cyfrannu at ddarparu tai priodol ac addas, gan gynnwys safleoedd tramwy.

57. O fewn y Prif Grŵp Gwariant ar gyfer Cyfiawnder Cymdeithasol hefyd, mae gan Safleoedd Sipsiwn-Teithwyr gyllideb cyfalaf o £3.44 miliwn ar gyfer 2025-26, nad yw wedi newid o Gyllideb Derfynol 2024-25 (a ailddatganwyd). Mae'r gyllideb yn cynnwys datblygu safleoedd newydd, estyniadau i safleoedd a phrosiectau adnewyddu mewn safleoedd sy'n eiddo i awdurdodau lleol ledled Cymru. Bydd Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyfiawnder Cymdeithasol yn darparu tystiolaeth i'r Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol mewn perthynas â'r cyllidebau hyn.

11. Atodiad A

TAI A LLYWODRAETH LEOL					
CYLLIDEB ADNODDAU					
Camau Gweithredu	**Rhif y BEL**	**Disgrifiad o'r BEL**	**2025-26 Llinell Sylfaen Ddiwygiedig £000**	**Newidiadau 2025-26 £000**	**2025-26 Cyllideb Ddrafft Rhagfyr 2024 £000**
Atal Digartrefedd	1120	Cymorth ac Atal Digartrefedd	219,910	-320	219,590
	Cyfanswm Atal Digartrefedd		**219,910**	**-320**	**219,590**
Byw'n Annibynnol	1100	Polisi Tai	1,368	0	1,368
	1285	Ymateb Cyflym i Fyw'n Annibynnol	5,103	1,255	6,358
	Cyfanswm Byw'n Annibynnol		**6,471**	**1,255**	**7,726**
Cartrefi a Lleoedd	0950	Cartrefi Clyd	3,731	0	3,731
	Cyfanswm Cartrefi a Lleoedd		**3,731**	**0**	**3,731**
Sicrhau Tai o Ansawdd Uchel	1065	Eiddo Preswyl - Datgarboneiddio ac Ansawdd	1,673	0	1,673
	Cyfanswm Sicrhau Tai o Ansawdd Uchel		**1,673**	**0**	**1,673**
Diogelwch Adeiladau	2255	Diogelwch Adeiladau	4,500	0	4,500
	Cyfanswm Diogelwch Adeiladau		**4,500**	**0**	**4,500**
Cynyddu'r Cyflenwad a'r Dewis o Dai Fforddiadwy	0984	Y Grant Cyllid Tai	4,100	1,185	5,285
	Cyfanswm Cynyddu'r Cyflenwad a'r Dewis o Dai Fforddiadwy		**4,100**	**1,185**	**5,285**
Cyllid Refeniw Tai	1181	Cyllid Refeniw y Rhaglen Dai	400	700	1,100
	Cyfanswm Cyllid Refeniw Tai		**400**	**700**	**1,100**
Yr Is-adran Tir	6410	Cronfa Rhyddhau Tir	-1,550	0	-1,550
	Cyfanswm yr Is-adran Tir		**-1,550**	**0**	**-1,550**
Adfywio	4151	Adfywio	-13,329	0	-13,329
	4162	Awdurdod Harbwr Caerdydd	5,400	0	5,400
	Cyfanswm Adfywio		**-7,929**	**0**	**-7,929**
Cymorth Ariannol ar gyfer Llywodraeth Leol	0840	Cyllid Refeniw Cyffredinol Llywodraeth Leol	4,721,513	278,383	4,999,896
	0875	Ardrethi Annomestig - Rhyddhad Ardrethi	78,730	-1,000	77,730
	0860	Cyllid Refeniw Cyffredinol yr Heddlu	112,331	0	112,331
	0885	Cyllid Canlyniadol Refeniw Mentrau Cyllid Preifat Llywodraeth Leol	2,596	-185	2,411
	0887	Trawsnewid a Deddfwriaeth	6,567	-535	6,032
	0940	Costau Casglu Ardrethi Annomestig	5,172	0	5,172
	1600	Cymorth Ariannol Brys	1	0	1
	Cyfanswm Cymorth Ariannol ar gyfer Llywodraeth Leol		**4,926,910**	**276,663**	**5,203,573**
Gwasanaethau Prisio	1500	Gwasanaethau Asiantaeth y Swyddfa Brisio	17,000	0	17,000
	1540	Tribiwnlys Prisio Cymru	1,925	0	1,925
	1550	Diwygio Trethiant Lleol	4,800	0	4,800
	Cyfanswm	**Cyfanswm SPA Cyllid Llywodraeth Leol**	**23,725**	**0**	**23,725**
Adeiladu Democratiaeth Leol	1440	~~Noddi Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Lleol Cymru~~ Comisiwn Democratiaeth a Ffiniau Cymru	1,367	140	1,507
	1462	Gwariant i Hybu Democratiaeth Leol	126	-60	66
	1463	Polisi Etholiadau	3,400	0	3,400
	Cyfanswm Adeiladu Democratiaeth Leol		**4,893**	**80**	**4,973**
Gwella Llywodraeth Leol	1571	Gwella a Chymorth	641	2,150	2,791
	Cyfanswm Gwella Llywodraeth Leol		**641**	**2,150**	**2,791**
Academi Wales	7093	Academi Wales	1,269	0	1,269
	Cyfanswm Academi Wales		**1,269**	**0**	**1,269**
Cefnogi Cydweithio a Diwygio	1574	Cynghorau Cymuned a Thref	144	0	144
	Cyfanswm Cefnogi Cydweithio a Diwygio		**144**	**0**	**144**
Gwasanaethau Tân ac Achub a Chydnerthedd	1265	Gwasanaeth Tân ac Achub	3,426	-780	2,646
	1697	Gwasanaeth Tân ac Achub – Systemau Cyfathrebu	1,275	0	1,275
	1698	Diogelwch Tân Cymunedol	371	0	371
	Cyfanswm Gwasanaethau Tân ac Achub a Chydnerthedd		**5,072**	**-780**	**4,292**
Ystadau Cymru	1576	Ystadau Cymru	500	0	500
	Cyfanswm Ystadau Cymru		**500**	**0**	**500**
TAI A LLYWODRAETH LEOL - CYFANSWM Y GYLLIDEB ADNODDAU			**5,194,461**	**280,933**	**5,475,394**

CYLLIDEB CYFALAF					
Camau Gweithredu	**Rhif y BEL**	**Disgrifiad o'r BEL**	**Llinell Sylfaen Ddiwygiedig 2025-26**	**Newidiadau 2025-26**	**Cyllideb Ddrafft 2025-26 Rhagfyr 2024**
Byw'n Annibynnol	1,285	Rhaglen Addasiadau Brys	19,500	5,500	25,000
	1,182	Y Sector Rhentu Preifat	1,500	2,000	3,500
		Cyfanswm Byw'n Annibynnol	**21,000**	**7,500**	**28,500**
Cartrefi a Lleoedd	0986	Iechyd a Thai	60,500	0	60,500
	0950	Cartrefi Clyd	35,000	2,500	37,500
		Cyfanswm Cartrefi a Lleoedd	**95,500**	**2,500**	**98,000**
Sicrhau Tai o Ansawdd Uchel	1061	Lwfans Atgyweiriadau Mawr a Chyllid Bwlch Taliadau Gwaddoli	108,000	0	108,000
	1065	Datgarboneiddio ac Ansawdd Preswyl	92,000	3,000	95,000
		Cyfanswm Sicrhau Tai o Ansawdd Uchel	**200,000**	**3,000**	**203,000**
Cynyddu'r Cyflenwad a'r Dewis o Dai Fforddiadwy	0982	Grantiau Tai Cymdeithasol	330,000	107,250	437,250
	0989	Tir ar gyfer Tai - Ad-daliad	0	-1,000	-1,000
		Cyfanswm Cynyddu'r Cyflenwad a'r Dewis o Dai Fforddiadwy	**330,000**	**106,250**	**436,250**
Diogelwch Adeiladau	2255	Diogelwch Adeiladau	127,670	0	127,670
		Cyfanswm Diogelwch Adeiladau	**127,670**	**0**	**127,670**
Cynyddu'r Cyflenwad a'r Dewis o Dai'r Farchnad	0987	Tai'r Farchnad a Chynlluniau Eraill	25,000	57,000	82,000
	0987	Tai'r Farchnad a Chynlluniau Eraill - Ad-dalu	0	-3,260	-3,260
	0980	Cymorth Prynu	4,000	0	4,000
		Cyfanswm Cynyddu'r Cyflenwad a'r Dewis o Dai'r Farchnad	**29,000**	**53,740**	**82,740**
Yr Is-adran Tir	6410	Cronfa Rhyddhau Tir	25,000	0	25,000
	6410	Cronfa Rhyddhau Tir - Ad-dalu	0	-9,128	-9,128
		Cyfanswm yr Is-adran Tir	**25,000**	**-9,128**	**15,872**
Adfywio	4151	Adfywio	40,000	0	40,000
		Cyfanswm Adfywio	**40,000**	**0**	**40,000**
Cyllid Cyfalaf Cyffredinol Llywodraeth Leol	1675	Cyllid Cyfalaf Cyffredinol Llywodraeth Leol	200,000	30,000	230,000
		Cyfanswm Cyllid Cyfalaf Cyffredinol Llywodraeth Leol	**200,000**	**30,000**	**230,000**
Gwasanaethau Tân ac Achub a Chydnerthedd	1265	Gwasanaethau Tân ac Achub	1,250	-350	900
	1697	Gwasanaethau Tân ac Achub – Systemau Cyfathrebu	210	0	210
	1698	Diogelwch Tân Cymunedol	1,000	0	1,000
		Cyfanswm Gwasanaethau Tân ac Achub a Chydnerthedd	**2,460**	**-350**	**2,110**
Ystadau Cymru	1576	Ystadau Cymru	1,000	-1,000	0
		Cyfanswm Ystadau Cymru	**1,000**	**-1,000**	**0**
TAI A LLYWODRAETH LEOL - CYFANSWM Y GYLLIDEB GYFALAF			**1,071,630**	**192,512**	**1,264,142**

CYLLIDEB ADNODDAU - AME					
Camau Gweithredu	**Rhif y BEL**	**Disgrifiad o'r BEL**	**Llinell Sylfaen Ddiwygiedig 2025-26**	**Cyllideb Ddrafft 2025-26 Rhagfyr 2024**	**Cyllideb Ddrafft 2025-26 Rhagfyr 2024**
Cynyddu'r Cyflenwad a'r Dewis o Dai'r Farchnad	0981	Tai'r Farchnad - AME	-5,398	4,823	-575
		Cyfanswm Cynyddu'r Cyflenwad a'r Dewis o Dai'r Farchnad	**-5,398**	**4,823**	**-575**
Cymorth Ariannol ar gyfer Llywodraeth Leol	0870	Swm Dosbarthadwy'r Ardrethi Annomestig - AME	1,079,000	-2,000	1,077,000
	0865	Darpariaeth Dyledion Drwg - AME	227		227
		Cyfanswm Cymorth Ariannol ar gyfer Llywodraeth Leol	**1,079,227**	**-2,000**	**1,077,227**
Gwasanaethau Tân ac Achub a Chydnerthedd	1699	Pensiynau'r Gwasanaeth Tân - AME	38,328	-1,177	37,151
		Cyfanswm Gwasanaethau Tân ac Achub a Chydnerthedd	**38,328**	**-1,177**	**37,151**
TAI A LLYWODRAETH LEOL - CYFANSWM CYLLIDEB AME ADNODDAU			**1,112,157**	**1,646**	**1,113,803**